Echekratés, Faidón

Echekratés. Sám jsi byl, Faidóne, u Sókrata onen den, kdy vy- sv. I
pil ve vězení jed, či jsi to slyšel od někoho jiného? 57

Faidón. Sám, Echekrate.

Ech. Nuže, co tedy mluvil ten muž před svou smrtí? A jak umíral? Rád bych to slyšel. Neboť z Fliúnťanů[1] skoro vůbec nikdo teď nechodí do Athén, ani odtamtud k nám už dlouhý čas nikdo nepřišel, kdo by nám byl mohl podati nějakou určitou zprávu o té věci, kromě toho, že byl usmrcen jedem; ale o ostatním nedovedl nikdo povědět nic.

Faid. Tedy jste se nedověděli ani o tom soudě, jakým způso- 58
bem byl proveden?

Ech. Ano, to nám kdosi vypravoval, a divili jsme se, že soud byl proveden už dávno a Sókratés, jak známo, byl popraven o mnoho později. Pročpak to bylo, Faidóne?

Faid. Stala se mu, Echekrate, zvláštní náhoda; byla totiž právě den před tím soudem ověnčena záď lodi, kterou posílají Athéňané na Délos.[2]

Ech. A tahle loď, co to je?

Faid. To je loď, jak vypravují Athéňané, na které kdysi Théseus odvážel na Krétu těch dvakrát sedm jinochů a dí-
vek, a zachránil je a také sám sebe zachránil.[3] Tu prý tehdy b
učinili Apollónovi slib, že budou-li zachráněni, každý rok budou vypravovat na Délos sváteční poselství; a to od té doby až dosud opravdu stále rok co rok tomu bohu posílají. Nuže, kdykoli se počnou zabývat tou poutí, tu mají zvláštní zákon, že obec musí být čista a nikdo nesmí být z moci obce usmrcen, dokud ta loď nepřijde na Délos a zase sem nazpět; to trvá někdy velmi dlouho, když se stane a zadrží je větry. Počátek té pouti jest, když Apollónův kněz ověnčí záď té c
lodi; a to bylo, jak jsem řekl, právě den před tím soudem.

Proto se tak prodloužil Sókratův pobyt ve vězení mezi odsouzením a smrtí.

Ech. Ale jak to bylo s tou smrtí samou, Faidóne? Co se mluvilo a dělalo a kdo z jeho druhů byli u něho? Či úřady nedovolily, aby někdo byl přítomen, a skonal o samotě bez přátel?

d *Faid.* Nikoli, byli někteří přítomni, a to dosti mnoho.

Ech. Nuže vynasnaž se nám tohle všechno co nejdůkladněji vypověděti, ač jestliže nemáš zrovna něco na práci.

Faid. Ne, mám volno a pokusím se vám to vylíčit; vždyť vzpomínati si na Sókrata, i když sám o něm mluvím, i když poslouchám o něm jiného, je pro mne vždy ze všeho nejmilejší.

Ech. A zrovna takové máš, Faidóne, jistě i posluchače; nuže pokoušej se všechno vyložit, jak můžeš nejpodrobněji.

e *Faid.* Jistě to byly zvláštní dojmy, které jsem při tom měl. Ani mne totiž nejímala lítost, že jsem přítomen smrti svého druha; vždyť se mi jevil ten muž tak šťastným, Echekrate, i svým chováním i svými řečmi, jak nebojácně a důstojně umíral, že mi napadlo, že on, ani když jde do sídla Hádova, nejde tam bez božího řízení, nýbrž že i tam se jemu dobře povede,
59 jako snad nikomu jinému. Proto tedy mne nejímala žádná lítost, jak by se zdálo přirozené u člověka přítomného při smutné věci, ale zase ani pocit libosti, že jsme ve filosofii, jak jsme byli zvyklí – neboť takového obsahu byly ty řeči –, nýbrž cítil jsem něco naprosto podivného a jakousi nezvyklou směs libosti a zároveň i zármutku, když jsem uvažoval, že on má za chvíli zemříti. A všichni, co jsme tam byli, byli jsme asi v tomto stavu, hned jsme se smáli a hned zase plakali, a jeden z nás větší měrou než ostatní, Apollodóros[4] – však ho asi znáš
b i jeho povahu.

Ech. Jak by ne!

Faid. Ten tedy byl docela zachvácen tou náladou a také i já sám jsem byl vzrušen i ti ostatní.

Ech. A kdo tam byli, Faidóne, přítomni?

Faid. Ze zdejších tam byl tento Apollodóros a Kritobúlos[5]

a jeho otec a ještě Hermogenés[6] a Epigenés[7] a Aischinés[8] a Antisthenés[9]; pak tam byl i Ktésippos z Paianie[10] a Menexenos[11] a ještě někteří jiní ze zdejších lidí. Platón, myslím, byl nemocen.[12]

Ech. A byli přítomni někteří cizinci? c

Faid. Ano, Simmias z Théb a Kebés[13] a Faidóndés[14] a z Megar Eukleidés a Terpsión[15].

Ech. A což Aristippos[16] a Kleombrotos[17], ti tam byli?

Faid. Ne, ti prý byli na Aigině.

Ech. Byl přítomen ještě někdo jiný?

Faid. Myslím, že tam byli asi jen tihle.

Ech. A co dále, jaké že to byly řeči?

Faid. Já se ti pokusím všechno od začátku vypovědět. Chodívali jsme totiž i v dřívějších dnech stále k Sókratovi, i já d
i ostatní, a scházeli jsme se ráno v soudní místnosti, v které se konal také jeho soud; byla totiž blízko vězení. Tu jsme pokaždé čekali, až bude vězení otevřeno, rozmlouvajíce mezi sebou, neboť to se tak časně neotvíralo; když pak bylo otevřeno, chodili jsme k Sókratovi a většinou jsme s ním strávili celý den. A tak i tehdy jsme se sešli velmi časně, neboť den před tím, když jsme večer vyšli z vězení, jsme se dověděli, že ta loď z Délu již přišla. Řekli jsme si tedy vespolek, že musíme přijíti e
co nejčasněji na obvyklé místo. A přišli jsme a vrátný, který nám vždycky otvíral, vyšel ven a pravil, abychom počkali a dříve tam nechodili, dokud nám sám neřekne. „Snímají totiž," pravil, „úředníci sboru jedenácti[18] Sókratovi pouta a dávají příkazy, že tento den má zemříti." A za nedlouhou chvíli přišel a vybídl nás, abychom vešli. Když jsme tedy vešli, zastihli jsme Sókrata právě zbaveného pout a Xanthippu[19] – 60
znáš ji –, jak drží jeho dítě a sedí vedle něho. A tu jakmile nás Xanthippé spatřila, zabědovala a zvolala takto nějak, jak to dělávají ženy: „Ó, Sókrate, tak už naposledy s tebou budou mluvit tví přátelé a ty s nimi!" A Sókratés, pohlédnuv na Kritóna, řekl: „Kritóne, ať ji někdo odvede domů!"

Někteří z lidí Kritónových ji odváděli a ona naříkala a tlou-
b kla se do prsou; ale Sókratés si sedl na lůžko, skrčil nohu, potřel si ji rukou a přitom řekl: Jak divné je, mužové, podle všeho to, co lidé nazývají příjemným; jak podivný je poměr toho pocitu k jeho zdánlivému opaku, nelibému! To dvojí se nechce současně vyskytnout u člověka, ale kdykoli se někdo honí za jedním a dostihne toho, skoro vždycky je nucen bráti i to druhé, jako by to byla srostlá dvojčata o jedné hlavě. A zdá
c se mi, že kdyby se byl nad těmi dvěma věcmi zamyslil Aisópos,[20] byl by složil báji, jak bůh chtěl usmířiti ty dva pocity vespolek bojující, a když nemohl, spojil jim v jedno jejich hlavy, a proto ke komu přistoupí jeden, přidružuje se později i druhý. Tak se to tedy zdá i mně samému; dříve jsem cítil od pouta na noze bolest, teď za ní zřejmě přichází pocit příjemný.

Tu mu vpadl do řeči Kebés a řekl: Při Diovi, Sókrate, děkuji ti, že jsi mi něco připomněl. Týká se to básní, které jsi složil,
d kde jsi zveršoval bajky Aisópovy a složil zpěv na Apollóna; již jiní lidé se mne ptali a zejména také především Euénos,[21] co tě to napadlo, že jsi to složil, když jsi sem přišel, kdežto jsi přece dříve nic neskládal. Jestliže ti tedy na tom záleží, abych mohl Euénovi dát odpověď, až se mne bude znova ptát – dobře vím, že se zeptá –, pověz, co mám říci.

Nuže pověz mu, Kebéte, řekl Sókratés, pravdu, že jsem to nesložil proto, že bych snad chtěl závodit s ním a s jeho básně-
e mi – vždyť jsem věděl, že to není snadné –, nýbrž vykládal jsem si jisté sny, co znamenají, chtěje míti čisté svědomí, jestliže snad mi přikazují tuto músickou činnost. Bylo to s tím totiž asi tak. Často ke mně chodil za doby mého života tentýž sen; ukazoval se pokaždé v jiné podobě, ale mluvil totéž: „Sókrate, dělej músické dílo a to budiž tvá práce!“ A já jsem si dříve myslil, že mi dává rozkaz a pobídku k tomu, co jsem právě
61 dělal, jako ti, kdo pobízejí běžce; že takto i mně ten sen pobízí k tomu, co jsem právě dělal, totiž dělati músické dílo, neboť filosofie jest, myslil jsem si, největší músické umění, a já to

dělám. Ale nyní, když byl proveden ten soud a slavnost boha byla překážkou mé popravy, napadlo mě, že snad ten sen mi poroučí dělati toto músické dílo v obyčejném smyslu, a pomyslil jsem si, že je-li tomu tak, nesmím ho neposlechnouti a musím to dělat; že je totiž jistější neodejíti, dokud bych neupokojil své svědomí složením básní, poslechna toho snu. A tak b
tedy jsem nejprve složil zpěv na toho boha, jehož byl v tu dobu svátek;[22] a po uctění boha jsem si pomyslil, že básník má, chce-li být básníkem, skládati vypravování vymyšlená, a ne vzatá ze skutečnosti, a protože jsem sám nedovedl vymýšleti vypravování, proto jsem se dal do bájí Aisópových, které jsem měl v paměti a znal, a z těch jsem zbásnil ty, na které jsem nejprve přišel. Nuže tohle pověz, Kebéte, Euénovi a že ho vzkazuji pozdravovat, a bude-li mít rozum, aby pospíšil co nejdříve za mnou. Já odejdu, jak se podobá, ještě dnes, c
neboť tak poroučejí Athéňané.

A Simmias řekl: Jakou to věc vzkazuješ, Sókrate, Euénovi! Já jsem se už často setkal s tím mužem a podle toho, co jsem vypozoroval, nebude mít asi ani dost málo chuti tě poslechnout.

Jak to? Což není Euénos filosof?

Zdá se mi, že ano, pravil Simmias.

Tedy bude ochoten i Euénos i každý, kdo je hodným způsobem účasten této věci. Ovšem nedopustí se snad na sobě násilí, neboť to prý není dovoleno. – A co toto mluvil, spustil nohy na zem a pak už pokračoval v hovoru sedě. d

Tu se ho otázal Kebés: Jak to myslíš, Sókrate, že není dovoleno činiti si násilí, ale že filosof by byl ochoten jíti za tím, kdo umírá?

Což jste, Kebéte, neslyšeli ty a Simmias o těchhle věcech, vy, kteří jste poslouchali Filolaa?[23]

Aspoň nic určitého, Sókrate.

Však i já o tom mluvím jen z doslechu; co jsem tedy slyšel, rád povím. Vždyť také snad nejlépe sluší tomu, kdo se chystá na cestu

e na onen svět, zkoumat a vypravovat o té cestě, co si o ní myslíme, jaká asi je; co také dělat jiného až do západu slunce?

Z kteréhopak asi důvodu říkají, že není dovoleno sebe sama zabíjeti, Sókrate? Já jsem slyšel již i od Filolaa – na to ses mne právě tázal –, když u nás pobýval, i od některých jiných, že se to nesmí dělat; ale určitého jsem o tom od nikoho nikdy nic neslyšel.

62 Nuže dejme se do toho; snad to uslyšíš. Jistě se ti asi bude zdát divné, že by tahle věc jediná ze všech byla naprostá a že by člověku, rozdílně od ostatních věcí, nikdy nebylo lépe zemříti nežli žíti, aspoň někdy a některým lidem; a pokud jde o ty, kterým jest lépe nežíti, zdá se ti asi divné, že těm není dovoleno, aby sami sobě činili dobře, nýbrž musí čekati na jiného dobrodince.

A Kebés, tiše se zasmáv, řekl svým nářečím:[24] Bůh ví, svatá pravda.

b Ano, pravil Sókratés, zdálo by se, že to tak je nesmyslné; ale ne, snad to má přece nějaký rozumný smysl. Co se o tom mluví v tajných řečech zasvěcenců,[25] že my lidé jsme v jakémsi vězení[26] a že se člověk z něho nesmí vyprošťovati ani utíkati, ta věc je pro mne příliš vysoká a nesnadno pochopitelná; avšak tohle se mi zdá, Kebéte, dobré, že bozi nás mají na péči a my lidé že jsme bohům částí jejich majetku. Či tobě se tak nezdá?

Ano, praví Kebés.

c Nuže, řekl Sókratés, také ty, kdyby se usmrtil někdo z tvé čeledi, aniž bys byl projevil, že chceš jeho smrti, také ty by ses jistě na něj horšil, a kdybys měl nějaký trest, trestal bys ho.

Ovšem.

Tedy asi takto není bezdůvodné, že člověk nesmí sebe dříve usmrtiti, dokud mu bůh nepošle nějakou nutnost, jako je ta, která nyní doléhá na mne.

Ano, řekl Kebés, to se zdá podobné pravdě. Avšak co jsi před chvílí řekl, že by filosofové rádi chtěli umírati, to se zdá, Sókrate, divné, ač je-li odůvodněno, co jsme právě teď řekli, že

bůh nás má na péči a my že jsme jeho čeleď. Neboť že by to d nemrzelo ty nejrozumnější, když by odcházeli z této služby, v které jsou jejich pány bozi, nejlepší páni na světě, to se příčí rozumu; vždyť přece si takový nemyslí, že sám o sebe bude lépe pečovati, až se stane svobodným. Naopak nerozumný člověk by si tohle snad mohl mysliti, že musí utéci od pána, a neu- e važoval by o tom, že od dobrého pána se nemá utíkat, nýbrž co nejvíce u něho vytrvávat, a proto by nerozvážně utíkal; ale ten, kdo má rozum, jistě by se snažil stále býti u toho, kdo je lepší než on sám. A tak se, Sókrate, podobá, že je pravda opak, než co se před chvílí říkalo; rozumným totiž sluší, aby se mrzeli, když umírají, nerozumným, aby se radovali.

Když to uslyšel Sókratés, zdálo se mi, že měl radost z Kebétovy horlivosti, a pohlédnuv na nás pravil: Ten Kebés pořád 63 slídí po nějakých výkladech a naprosto nechce přímo věřiti tomu, co kdo řekne.

A Simmias řekl: Však tentokrát, Sókrate, zdá se i mně samému, že na tom něco je, co říká Kebés; neboť za jakým účelem by mužové opravdu moudří utíkali pánům lepším, než jsou sami, a tak lehce by se od nich vzdalovali? A zdá se mi, že Kebés tou myšlenkou míří na tebe, že tak lehce neseš, když opouštíš i nás i bohy, dobré, jak sám uznáváš, pány.

Spravedlivě mluvíte; rozumím totiž vaší řeči tak, že se mám b proti tomu hájiti jako před soudem.

Ovšemže, řekl Simmias.

Nuže, pravil Sókratés, chci se pokusit přesvědčivěji se před vámi obhájiti, nežli jsem udělal před svými soudci. Věru, Simmio a Kebéte, kdybych se nedomníval, že přijdu předně k jiným bohům, moudrým a dobrým, a pak k zesnulým lidem lepším, než jsou ti zde, jednal bych nespravedlivě, kdybych se nemrzel na smrt; takto však, dobře vězte, doufám, že přijdu k dobrým mužům – ovšem tohle bych tak zcela jistě netvrdil –, c ale to, že přijdu k bohům, pánům naprosto dobrým, to je, dobře vězte, něco, co bych jistě tvrdil, jestliže bych vůbec tvrdil něco

z takovýchto věcí. Proto z tohoto důvodu se již tak nemrzím, nýbrž mám dobrou naději, že jest něco pro ty, kdo skončí tento život, a že to je, jak se také již odedávna vypravuje, mnohem lepší pro lidi dobré nežli pro zlé.

Jak to, Sókrate? řekl Simmias. Chceš si podržeti tuto my-
d šlenku sám pro sebe, když máš v úmyslu odejíti, či by ses o ni podělil i s námi? Vždyť i nám, jak se mi zdá, náleží společenství v tomto dobru a zároveň to bude ta tvá obrana, jestliže nás přesvědčíš o tom, co pravíš.

Nuže, pokusím se, pravil Sókratés. Ale nejprve se podívejme, co tuhle Kritón, jak se mi zdá, už chvíli chce říci.

Nic jiného, Sókrate, řekl Kritón, než co už chvíli mi říká zřízenec, který ti má dát jed, že totiž je potřeba ti povědět, abys co nejméně mluvil. Tvrdí totiž, že ti, kteří mluví, se příliš zahřívají, že však se nemá nic takového přidávat k požití jedu; jinak že
e ti, kteří něco takového dělají, jsou někdy nuceni i dvakrát i třikrát píti.

A Sókratés na to: Nech to být, jen ať si připraví svou věc, aby ji mohl dát i dvakrát, a bude-li třeba, i třikrát.

To jsem čekal, pravil Kritón, ale on mě už chvíli trápí.

Nech ho, řekl Sókratés. Nuže, teď už chci vydati počet vám soudcům, že muž, který vskutku strávil svůj život ve filosofii, podle mého zdání vším právem se nebojí, když má zemříti, a je
64 pln dobré naděje, že se mu až zemře, dostane na onom světě největšího dobra. A jak tomu může tak být, Simmio a Kebéte, pokusím se pověděti.

Podobá se totiž – co ostatním lidem zůstává skryto –, že ti, kteří se správně chápou filosofie, nezabývají se sami ničím jiným než umíráním a smrtí. Jestliže tedy je to pravda, bylo by přece podivné po celý život se nestarat o nic jiného než o to, ale když vskutku přijde, oč se odedávna starali a čím se zabývali, aby se pro to mrzeli.

A Simmias zasmáv se řekl: Při Diovi, Sókrate, ačkoli mi
b právě teď naprosto není do smíchu, přece jsi mě rozesmál.

Myslím totiž, že kdyby tohle slyšeli lidé, zdálo by se jim, že to je velmi dobře řečeno o filosofech – a naši krajané by s nimi naprosto souhlasili –, že totiž ti, kdo se zabývají filosofií, jsou ztraceni pro život, a jak jim je zcela patrno, zasluhují, aby se jim dostalo smrti.

A měli by pravdu, Simmio, až na to, že jim to je zcela patrno. Neboť není jim patrno, v jakém smyslu jsou opravdoví filosofové ztraceni pro život a v jakém smyslu zasluhují smrti a jaké smrti. Řekněme si to sami mezi sebou a nechme ty lidi c
být. Myslíme něco slovem „smrt"?

Ovšemže, odpověděl hned Simmias.

Snad něco jiného než odloučení duše od těla? A býti mrtev že znamená to, že tělo, odloučeno od duše, se dostane zvlášť samo o sobě, a zvlášť jest sama o sobě duše, odloučena od těla? Jest snad smrt něco jiného než toto?

Ne, právě toto.

Pohleď tedy, příteli, zdali se i tobě bude zdát totéž co mně; d
z toho totiž, myslím, se více dovíme o tom, o čem zkoumáme. Vidíš snad, že by bylo věcí filosofovou míti vážný zájem o takové tak řečené rozkoše, jako jest jídlo a pití?

Nikoli, Sókrate, řekl Simmias.

A co o rozkoše lásky?

Nikterak.

A co o ostatní starosti o tělo? Zdá se ti, že jim takový člověk přikládá nějakou cenu? Jako je například pořizování nějakého zvláštního oděvu nebo obuvi a jako jsou ostatní prostředky k okrašlování těla, zdá se ti, že to má pro něj cenu, či nemá, pokud není nevyhnutelně nucen něco takového mít?

Zdá se mi, že to pro něho nemá ceny, aspoň pro opravdové- e
ho filosofa.

Nezdá se ti tedy vůbec, že se zájem takového muže netýká těla, nýbrž od toho že je co možná oddálen a je obrácen k duši?

Ano.

Tedy patrně nejprve ve věcech tohoto druhu je vidět, jak fi-

losof co nejvíce oprošťuje duši od společenství těla, více než ostatní lidé.

To je jasné.

A obyčejným lidem, Simmio, se zdá, že člověku, kterému nic z takovýchto věcí není příjemného a který se jich neúčastní, ani nestojí za to žít, nýbrž že chodí jako mrtev, kdo se nic nestará o rozkoše, které přináší tělo.

Mluvíš zcela správně.

A jak to je se samým nabýváním moudrosti? Zdalipak je tělo překážkou, či ne, když je někdo vezme s sebou za společníka při tom hledání? Myslím například tohle: zdalipak má pro lidi nějakou pravdu zrak a sluch, či je tomu tak, jak nám i básníci stále mluví,[27] že nic přesně ani neslyšíme ani nevidíme? A přece jestliže tyto z tělesných smyslů nejsou přesné a určité, sotva jsou takové ostatní, neboť všechny jsou asi těchto horší. Či se ti nezdá?

Ovšemže, pravil.

Nuže, kdypak duše dosahuje pravdy? Neboť kdykoli se snaží něco zkoumati spolu s tělem, je patrno, že tehdy jest od něho klamána.

Máš pravdu.

Zdalipak to tedy není v rozumové činnosti, ač je-li to vůbec někde, že se jí jasně objevuje něco ze skutečných jsoucen?

Ano.

Rozumově pak myslí asi nejlépe tehdy, když ji přitom nic z těchhle věcí neobtěžuje, ani sluch ani zrak ani žádná bolest ani libost, nýbrž když je co nejvíce sama se sebou, nechávajíc tělo být, a pokud možná bez jeho účasti a bez styku s ním se snaží dosáhnout jsoucna.

Tak jest.

Tedy bezpochyby právě tu duše filosofova nejméně si cení tělo a ubíhá od něho a hledí být sama se sebou?

To je jasné.

Ale jak to je s tímhle, Simmio: myslíme si něco pod slovy „spravedlivo samo o sobě“[28], či ne?

Arciže myslíme, při Diovi.

A dále pod slovy „krásno“ a „dobro“?

Jak by ne?

Nuže a viděl jsi už někdy očima něco z takovýchto věcí?

Nikoli, odpověděl.

Ale snad jsi je pojal některým jiným z tělesných smyslů? Myslím pak tu pravou jsoucnost všech věcí, jako je velikost, zdraví, síla a zkrátka všechny ostatní věci, totiž co každá jednotlivá jest. Jest snad možno pohlížeti na to, co jest v nich nejpravdivějšího, prostřednictvím těla? Či je tomu tak, že kdo z nás by se nejlépe a nejpřesněji připravil pojmouti myslí každou jednotlivou věc, kterou zkoumá, samu o sobě, ten že by přišel nejblíže k jejímu poznání?

Ovšemže.

Jistě tedy by to nejčistěji udělal ten, kdo by šel na každý předmět co nejvíce samotným myšlením, nepřibíraje při přemýšlení ani žádný zrakový vjem ani nevláčeje s rozumovou činností žádný jiný smyslový počitek, nýbrž kdo by se snažil čistým myšlením samým o sobě lovit každé jednotlivé ze jsoucen čisté a samo o sobě, jsa co nejvíce odloučen od očí i uší, a abych tak řekl, od veškerého těla, protože tělo vyrušuje a nenechává duši nabýti pravdy a moudrosti, kdykoli je s ním duše ve spolku. Zdalipak tohle není ten, Simmio, kdo dosáhne jsoucna,[29] ač jestliže ho vůbec kdo dosáhne?

Nadmíru pravdivě mluvíš, Sókrate, řekl Simmias.

Ze všeho toho tedy nutně vzniká u pravých filosofů asi takové mínění, že si mezi sebou říkají asi toto: „Podobá se, že nás při zkoumání za účasti rozumu vede k cíli jakoby nějaká úzká stezka,[30] protože pokud máme tělo a naše duše je smíšena s tímhle zlem, nikdy nedosáhneme náležitě toho, po čem toužíme; a ten předmět naší touhy jest, jak tvrdíme, pravda. Neboť tisíceré starosti nám způsobuje tělo pro nutnou výživu; k tomu pak, padnou-li na nás nějaké nemoci, překážejí nám v naší honbě za jsoucnem. A naplňuje nás láskami a žádostmi a stra-

chy a všelijakými přeludy a mnohými malichernostmi, takže nám pro ně doopravdy a vskutku nikdy není možno, jak se říká, mít ani jednu rozumnou myšlenku. Vždyť i války a rozbroje a bitvy nezpůsobuje nic jiného než tělo a jeho žádosti. Neboť všechny války vznikají pro hmotné statky a statky jsme nuceni získávati pro tělo, sloužíce jeho potřebám; a tím se nám
d pro tohle všechno nedostává času na filosofii. A nejhorší ze všeho je to, že i když máme od těla na chvíli volno a dáme se do zkoumání něčeho, tu nám zase při samém hledání všude vpadá do cesty, způsobuje pobouření a zmatek a rozrušuje nás, takže pro ně nemůžeme viděti pravdu. Vskutku se nám ukázalo, že chceme-li někdy něco čistě poznati, musíme se od něho odloučiti a dívati se samou duší na samy věci; a tehdy, jak se
e podobá, dostane se nám toho, po čem toužíme a čeho jsme podle svých slov milovníci, moudrosti, totiž až zemřeme – jak ukazuje ta úvaha –, zaživa však ne. Jestliže totiž nelze ve spojení s tělem nic čistě poznati, je možné jedno z dvojího, buď že vůbec nijak není možno získati si vědění, anebo až po smrti; neboť tehdy bude duše sama o sobě bez těla, dříve však ne.
67 A pokud budeme žíti, budeme, jak se podobá, nejblíže vědění tak, jestliže se nejraději nebudeme vůbec nic stýkati s tělem a míti s ním společenství, leda pokud to je naprosto nutné, a nebudeme se nakažovati jeho přirozeností, nýbrž zůstaneme čisti od styku s ním, dokud nás bůh sám od něho neodpoutá. Jsouce pak takovýmto způsobem při svém odloučení čisti od nesmyslnosti těla, budeme, jak lze čekati, mezi stejně čistými
b a budeme poznávati sami skrze sebe všechno ryzí, a ryzí je bezpochyby pravda; neboť nečistému čistého se dotýkati myslím, že asi není dovoleno.“ Takto, Simmio, musí, tuším, vespolek rozmlouvati a projevovati svá mínění všichni ti, kdo jsou praví milovníci vědění. Či se ti tak nezdá?

Zcela jistě, Sókrate.

Nuže tedy, řekl Sókratés, je-li to pravda, příteli, je velká naděje, že až přijdu, kam se ubírám, že právě tam, ač jestliže

vůbec kde, náležitě získám to, oč jsem se po celý život tolik napracoval. Proto se ten odchod nyní mi uložený děje s dobrou c
nadějí a stejně je tomu tak i u každého jiného muže, který má za to, že jeho duch jest jakoby očištěn a tak připraven.

Ovšemže, pravil Simmias.

Tou očistou je jistě to, co se odedávna hlásá,[31] totiž odlučovati co nejvíce duši od těla a zvyknouti ji, aby se sama o sobě odevšad z těla sbírala a shromažďovala a přebývala co možná i v nynějším životě i v budoucím samotna o sobě, vyprošťujíc d
se z těla jako z vězení.

Ovšemže.

A to se nazývá smrt, to vyproštění a odloučení duše od těla?

Dozajista.

Vyprošťovati pak ji, jak tvrdíme, se snaží stále nejvíce a jedině ti, kdo správně filosofují, a právě to je předmět přípravy filosofů, vyproštění a odloučení duše od těla; či ne?

To je jasné.

Tedy, jak jsem řekl na začátku, jistě by bylo směšné, kdyby se muž po celý život připravoval, aby žil co nejblíže smrti, a pak, když mu tato přijde, se mrzel. e

Bylo by to směšné, jak by ne?

Vskutku tedy, Simmio, opravdoví filosofové se připravují k umírání a smrt je ze všech lidí jim nejméně strašná. Pozoruj to z tohoto. Jestliže totiž jsou veskrze rozdvojeni s tělem a touží míti duši samu o sobě, ale při uskutečňování toho by se báli a mrzeli, byla by to věru velká nedůslednost, kdyby nešli rádi tam, kde je naděje, že dosáhnou, po čem po celý 68
život toužili – toužili pak po moudrosti –, a že se zbaví styku s tím, s čím byli rozdvojeni. Po smrti lidských miláčků a žen a synů mnozí se dobrovolně odhodlali jíti za nimi do říše Hádovy, puzeni jsouce tou nadějí, že tam uvidí ty, po kterých toužili, a budou s nimi; jestliže však někdo vskutku touží po moudrosti a silně pojme touž naději, že jí nikde jinde náležitě nezastihne než v Hádu, bude se při umírání b

mrzeti a nepůjde tam rád? Musíme si mysliti, že půjde, ač je-li to, příteli, vskutku filosof; neboť bude mít silné mínění, že nezastihne moudrost čistě nikde jinde nežli tam. Jestliže pak tomu tak jest, jak jsem právě řekl, nebyla by to velká nedůslednost, kdyby se takový muž bál smrti?

Jistě, při Diovi, velká.

Kdykoli tedy uvidíš některého muže, že se mrzí, maje zemříti, je ti tato věc dostatečným svědectvím o něm, že to nebyl filosof, milovník moudrosti, nýbrž nějaký milovník těla; zároveň
c pak je týž člověk i milovný peněz i milovný vynikání, buď jednoho nebo druhého anebo obojího.

Zcela tak tomu jest, jak pravíš.

Nuže, Simmio, zdalipak také i tak řečená statečnost nenáleží nejvíce těm, kteří jsou takto založeni?

Ovšemže ano.

Zdalipak i uměřenost, to, co i lidé jmenují uměřeností, totiž aby se člověk nedával uchvacovat žádostmi, nýbrž aby byl po této stránce povýšený a mírný, zdalipak ta nenáleží jedině těm, kteří jsou nejvíce povýšeni nad tělo a žijí ve filosofii?

d Nutně.

Ano, neboť jestliže máš chuť obrátiti mysl na statečnost a uměřenost těch ostatních, bude se ti zdát podivnou.

Jak to, Sókrate?

Víš, že všichni ostatní pokládají smrt za jedno z velikých zel?

Ba věru.

Nuže, kdykoli ti z nich, kteří jsou stateční, podstupují smrt, zdalipak to nedělají ze strachu před většími zly?

Tak jest.

Tedy z bázně a ze strachu jsou statečni všichni mimo filosofy; a přece je nesmyslné, aby někdo byl statečný ze strachu a z bázlivosti.

e Ovšemže.

A co ti z nich, kteří jsou mírní? Těm se nestává totéž a ne-

jsou snad uměření pro nějakou nevázanost? Ovšem to je, řekli bychom, nemožné, ale přece se jim přihází něco tomu podobného, stav téhle prostoduché uměřenosti; bojíce se totiž, aby nebyli zbaveni jiných libostí, a toužíce po nich, zdržují se jedněch, protože jsou ovládáni od jiných. Ovšem nevázaností 69
se nazývá býti pod vládou libostí, ale těm se přece přihází, že jsouce ovládáni libostmi ovládají jiné libosti. To pak jest podobné tomu, co bylo řečeno nahoře, že jsou jakýmsi způsobem nevázaností uměření.

Podobá se.

Milý Simmio, tohle snad není ze stanoviska ctnosti dobrá výměna, vyměňovati si jako peníze libosti za libosti a bolesti za bolesti a strach za strach, větší za menší, nýbrž jistě jedině ona mince je dobrá a za ni je třeba všechno tohle vyměňovati, rozumnost; jen když se za tu a s ní, s rozumností, všecko kupu- b
je a prodává,[32] je to vskutku statečnost a uměřenost i spravedlnost a vůbec pravá ctnost, ať už libosti a strachy i všecky ostatní takové věci přicházejí nebo odcházejí. Když jsou však ty věci odloučeny od rozumnosti a zaměňovány jedna za druhou, není taková ctnost nic než klamavá malba a věc vskutku otrocká a nemá v sobě nic zdravého ani pravdivého, kdežto ve skutečné pravdě je i uměřenost i spravedlnost i statečnost jakýmsi očištěním ode všeho takového a i sama rozumnost jest c
jakási očista. A skoro se tak zdá, že i ti, kdo nám zařídili různá zasvěcení, nejsou jen tak bez významu, nýbrž že vskutku již odedávna naznačují, že kdo přijde do Hádu neuveden do zření a nezasvěcen, bude ležeti v bahně, kdežto očištěný a zasvěcený, až tam přijde, bude bydliti s bohy. Jest pak jistě, jak říkají zasvěcovatelé, *mnoho těch, kteří nosí narthex, ale pravých bakchů málo*;[33] a to nejsou podle mého mínění jiní než ti, kteří byli pravými filosofy. A také já jsem ve svém životě podle d
možnosti ničeho nezanedbal, abych se stal jedním z nich, nýbrž vším způsobem jsem se o to vynasnažil; avšak zdali jsem se správně vynasnažil a zdali se to podařilo, to, jak se mi zdá,

zvíme zanedlouho, bude-li bůh chtít, až přijdeme na onen svět. To tedy jest, Simmio a Kebéte, má obrana, jíž chci dokázati, že právem nenesu těžce a nemrzím se, když opouštím i vás i ty, kteří zde byli mými pány, protože se domnívám, e že i tam naleznu dobré pány i přátele, o nic méně nežli zde; lidem to ovšem vzbuzuje pochybnost.[34] Jestliže tedy na vás působím svou obranou poněkud přesvědčivěji než na athénské soudce, bylo by to dobře.

Po této Sókratově řeči ujal se slova Kebés a pravil: Sókrate, ostatní věci jsou podle mého zdání dobře řečeny, ale to, co se 70 týče duše, vzbuzuje v lidech velkou pochybnost, že snad, když se odloučí od těla, již vůbec není, nýbrž hyne a zaniká onoho dne, kterého člověk umírá; tu že hned, odlučujíc se od těla a vycházejíc z něho jako dech nebo dým, se rozptýlí, rozletí a zmizí, a již není nikde nic. Ovšem, kdyby někde byla sama o sobě shromážděna a odloučena od těchto zel, která jsi právě probral, byla by velká a krásná naděje, Sókrate, že jest pravda, b co ty říkáš; ale tohle vyžaduje ještě asi nemalého přesvědčování a dokazování, že duše po smrti člověka jest a že má nějakou sílu a rozum.

Pravdu máš, Kebéte, řekl Sókratés; ale co tedy máme dělati? Chceš snad, abychom si pohovořili právě o těchhle věcech, zdali je podobno pravdě, že to s nimi tak je, či není?

Já aspoň, řekl Kebés, bych rád vyslechl, jaké máš o tom mínění.

To by myslím – pravil Sókratés – jistě nikdo, kdo by tu nyní poslouchal, neřekl, ani kdyby to byl skladatel komedií,[35] že c tlachám a mluvím o věcech, o kterých mi mluvit nenáleží. Jestliže tedy myslíš, mělo by se to prozkoumati.

Zkoumejme to tedy asi takto, zdali jsou duše zemřelých v Hádu, či ne. Nuže jest jisté staré vypravování,[36] na něž se pamatujeme, že tam duše žijí, když odsud přijdou, a zase sem opět přicházejí a opět vznikají z těch, kteří zemřeli.[37] Jestliže je tomu tak, že živí opět vznikají ze zemřelých, zdalipak nezbývá

než uznati, že naše duše tam jsou? Neboť jistě by opět nevznikaly, kdyby nebyly, a že tomu tak jest, dostatečné svědectví d toho by bylo, kdyby se vskutku jasně dokázalo, že živí odnikud odjinud nevznikají nežli z mrtvých; pakli však to tak není, bylo by potřebí nějakého jiného důkazu.

Ovšemže, pravil Kebés.

Nezkoumej to tedy jedině o lidech, chceš-li to snáze pochopiti, nýbrž i o všech živočiších a rostlinách; zkrátka podívejme se na všechno, cokoli vzniká, zdali všechno vzniká takto, totiž odnikud odjinud nežli opačné z opačného, pokud nějaký tako- e vý opak k čemu náleží, jako jest asi například krásné opak k ošklivému a spravedlivé k nespravedlivému a tak i u nesčíslně jiných věcí. Nuže zkoumejme to, zdali všechno, cokoli má nějaký opak, nutně nevzniká z ničeho jiného než z toho svého opaku. Tak například když se něco zvětšuje, není-li nutno, že se to stává větším z toho, co dříve bylo menší?

Ano.

Jistě pak také když se zmenšuje, stane se menším z toho, co dříve bylo větší?

Tak jest. 71

A věru také ze silnějšího slabší a z pomalejšího rychlejší?

Ovšemže.

A co když se něco stává horším, nestává se tím z lepšího, a když spravedlivějším, z nespravedlivějšího?

Jak by ne?

Tedy máme dostatečně dokázáno, že všechny věci vznikají tímto způsobem, opačné z opačných.

Ovšemže.

A jistě je při nich i něco takového, jako je mezi všemi dvojicemi opaků, protože to jsou dvě věci, dvojí vznikání, od jedné b ke druhé a zase od druhé nazpět k první. Mezi větší věcí a menší je přibývání a ubývání a tak říkáme, že jedné věci přibývá a druhé ubývá.

Ano.

Zajisté je tomu nutně tak i s rozlučováním a slučováním a s ochlazováním a zahříváním i se vším, aspoň ve skutečnosti, i když někdy neužíváme pro to zvláštních jmen; jedno vzniká z druhého a v každé dvojici je vzájemný poměr vznikání.

Ovšemže, řekl.

c A což, jest něco opakem žití, jako jest spánek opakem bdění?

Ovšemže.

Co?

Býti mrtev.

Tedy patrně tyto stavy vznikají ze sebe navzájem, jestliže jsou opačné, a protože jsou dva, je mezi nimi dvojí vznikání.

Jak by ne?

Nuže tu první dvojici z těch, o kterých jsem právě mluvil, ti povím já, řekl Sókratés, i ji samu i ta vznikání; ty pak mně tu druhou. Pravím tedy, že na jedné straně je spánek, na druhé bdění, a ze spánku že vzniká bdění a z bdění spánek, a vznikání

d těch stavů že jest na jedné straně usínání, na druhé probouzení se. Stačí ti to, či ne?

Ovšemže.

Tedy mi pověz i ty takovýmto způsobem o životě a smrti. Nesoudíš, že býti mrtev jest opakem žití?

Zajisté.

A že jedno vzniká z druhého?

Ano.

Nuže, co je to, co vzniká z živého?

Mrtvé.

A co z mrtvého?

Je nutno uznati, že živé.

Z mrtvého tedy, Kebéte, vznikají živé věci i živí tvorové?

e To je jasné.

Jsou tedy naše duše v Hádu.

Podobá se.

Z obojího vznikání, které jest mezi těmito stavy, jeden jest jistě zřejmý; neboť umírání je přece věc zřejmá, či ne?

Ovšemže.

Jak to tedy uděláme? Nedáme na druhou stranu jako protiváhu vznikání opačné, a zůstane tak příroda kulhavá? Či je nutno postaviti proti umírání nějaké jiné vznikání?

Vším způsobem ano.

Jaké to?

Oživování.

Tedy, jestliže je oživování, bylo by toto oživování vznikání živých z mrtvých? 72

Ovšemže.

Uznáváme tedy souhlasně i takto, že živí mají vznik z mrtvých zrovna tak jako mrtví z živých, a když tomu tak jest, je to, jak se nám zdálo, dostatečným svědectvím, že duše zemřelých nutně někde jsou a odtamtud že opět vznikají.

Zdá se mi, Sókrate, že to nutně vyplývá z toho, co jsme souhlasně uznali.

Podívej se tedy takhle, Kebéte, že jsme to ani neuznali neprávem, jak se mi zdá. Kdyby totiž jedny věci stále nevyvažovaly druhé při svém vznikání a nechodily jako kruhem,[38] b nýbrž kdyby se vznikání dělo jaksi v přímce z jednoho toliko do protilehlého a nezahýbalo se nazpět k tomu prvnímu a nedělalo zatáčku, víš, že by všechno nakonec nabylo téhož tvaru a dostalo by se do téhož stavu a ustalo by ve svém vznikání?

Jak to myslíš?

Nijak není těžko pochopiti, co říkám. Tak například kdyby bylo usínání, ale kdyby jeho protiváhou nebylo probouzení vznikající ze stavu spícího, uznáš, že by nakonec byl Endymión[39] všední povídačka proti všemu na světě a neměl by c významu, protože by i všechno ostatní bylo v témž stavu jako on, že by spalo. A kdyby se všechno slučovalo a nerozlučovalo se, brzy by se vyplnila slova Anaxagorova, *všechny věci pohromadě*.[40] Zrovna tak, milý Kebéte, i kdyby všechno umíralo, čemu by se dostalo života, ale když by zemřelo, kdyby už trvalo mrtvo v tomto stavu a opět neoživovalo, zdalipak není doce-

la nutno soudit, že by bylo nakonec všechno mrtvo a nic by ne-
d žilo? Kdyby totiž živé vznikalo z jiných věcí než z mrtvých a
živé by umíralo, jak by bylo možno, aby se všechno nespotře-
bovalo pro stav smrti?

Podle mého zdání nijak, Sókrate, řekl Kebés, nýbrž zdá se mi, že máš docela pravdu.

Ano, Kebéte, jest tomu podle mého zdání zcela jistě takto a my se neklameme, když to uznáváme, nýbrž skutečně jest jak oživování a vznikání živých z mrtvých, tak i to, že duše zemře-
e lých žijí a dobrým že jest lépe a zlým hůře.[41]

A vidíš, vpadl Kebés do řeči, i podle oné myšlenky, Sókrate, ač je-li pravdivá, kterou ty podle svého zvyku často vyslovuješ, že naše učení není nic jiného než vzpomínání, i podle té je asi nutno, že jsme se v nějakém dřívějším čase naučili, nač se nyní rozpomínáme. To by však bylo nemožné, kdyby naše duše
73 někde nebyla, dříve než se ocitla v této lidské podobě; proto i takto se podobá, že duše je něco nesmrtelného.

Ale, Kebéte, vpadl do řeči Simmias, jaképak jsou pro to důkazy? Připomeň mi je, neboť se na ně v tu chvíli dobře nepamatuji.

Pro to je jeden důkaz, řekl Kebés, velmi dobrý, že lidé, když jsou tázáni – jestliže se někdo táže dobře –, sami říkají všechno, jak co je; a přece kdyby v nich nebylo vědění a správný pojem, nebyli by schopni to dokázati. Potom jestliže
b je někdo vede k obrazcům[42] nebo k něčemu jinému takovému, pak se zcela zřejmě dokazuje, že tomu tak jest.

Jestliže pak tě, Simmio, řekl Sókratés, nepřesvědčuje tento způsob, podívej se, zdali se přidáš k tomu mínění, když budeš uvažovati asi takto. Ty tedy nevěříš, jak může být tak řečené učení vzpomínání?

Že bych nevěřil, pravil Simmias, to ne, ale potřebuji, aby se se mnou stalo právě tohle, o čem se tu mluví, totiž aby byla ve mně vzbuzena vzpomínka. A výkladem, o který se pokusil Kebés, jsem již skoro upamatován a přesvědčen; ale nicméně

rád bych nyní poslouchal, jakým způsobem ses ty pokusil to vykládati.

Já tímhle. Jistě přece souhlasně uznáváme, že jestliže je c
někdo na něco upamatován, musil to kdysi dříve vědět.

Ovšemže.

Zdalipak tedy uznáváme souhlasně i to, že kdykoli přichází vědění jistým způsobem, že to je vzpomínání? Mám na mysli asi tento způsob.[43] Kdykoli někdo něco buď uvidí nebo uslyší nebo nějakým jiným smyslem pojme a přitom pozná nejen onu věc, nýbrž mu vstoupí na mysl i něco různého, co není předmětem téhož poznatku, nýbrž jiného, zdalipak tomu právem neříkáme, že si na to, co pojal do mysli, vzpomněl?

Jak to myslíš? d

Jako v těchto příkladech: jiná je tuším znalost člověka než lyry.

Jakpak by ne?

A tu jistě víš, že kdykoli milenci uvidí lyru nebo roucho nebo něco jiného z těch věcí, kterých jejich milovaný hoch obyčejně užívá, že se jim děje toto: poznají tu lyru a zároveň v mysli pojmou představu toho chlapce, kterého ta lyra je. A to je vzpomínka; tak také když někdo uvidí Simmiu, často si vzpomene na Kebéta. A jiných takových příkladů je asi nesčíslně.

Ba jistě nesčíslně, při Diovi, řekl Simmias.

Nuže tedy, není-li takováto věc jakási vzpomínka? A zajisté e
zvláště tehdy, kdykoli se to někomu stane s tím, co pro dlouhý čas a nevšímání již docela zapomněl.

Ovšemže ano.

A což, stává se, že si někdo při pohledu na namalovaného koně a na namalovanou lyru vzpomene na člověka a při pohledu na namalovaného Simmiu si vzpomene na Kebéta?

Ovšem.

Tedy jistě také, že si při pohledu na namalovaného Simmiu vzpomene na skutečného Simmiu?

74 Věru, stává se to.

Zdalipak se tedy nestává ve všech těchto případech, že vzpomínka vychází jednak od věcí podobných, jednak také od nepodobných?

Ano, stává se.

Ale kdykoli si někdo na něco vzpomíná dostávaje podnět od věcí podobných, zdalipak se mu neděje nutně ještě k tomu i to, že si uvědomuje, zdali této věci něco chybí do podobnosti s předmětem jeho vzpomínky, či ne?

Nutně se to děje.

Nuže pozoruj, má-li se to takto. Rozumíme tuším něco slovem „stejný"; nemyslím dřevo stejné s jiným dřevem ani kámen s kamenem ani nic jiného z takových věcí, nýbrž vedle všech těchto věcí něco různého, stejnost samu o sobě; máme říci, že něco takového jest, či že není?

b Věru, při Diovi, musíme říci, že ano, řekl Simmias, kupodivu!

Zdalipak také víme, co to samo jest?

Ovšemže.

A odkud jsme nabyli vědění o tom? Zajisté že z těch věcí, které jsme právě jmenovali, a to tak, že uviděvše buď stejná dřeva nebo kameny nebo některé jiné věci stejné, z těch jsme pojali na mysl onu věc, od těchto různou. Či se ti nejeví různou? Pozoruj i takto: zdalipak se nestává, že stejné kameny a dřeva se druhdy jeví, ač jsou tytéž, jednomu stejnými, druhému nestejnými?

Ovšemže ano.

A což, objevilo se ti někdy stejné samo o sobě nestejným

c nebo stejnost nestejností?

Ještě nikdy ne, Sókrate.

Tedy to není totéž, ty stejné věci a stejné samo o sobě.

Je vidět, že nikoli, Sókrate.

Avšak z těch stejných věcí, jež jsou různé od onoho stejného, přece sis uvědomil a pojal poznatek o něm?

To mluvíš zcela pravdu.

Zajisté buď že jim je podobno, nebo nepodobno?

Ovšemže.

Na tom nezáleží nic; pokud spatře jednu věc pojmeš na mysl od tohoto zrakového vjemu jinou věc, ať podobnou ať nepodobnou, nutně je to, co tu vznikne, vzpomínka.

Ovšemže ano. d

A což, děje se nám něco takového s tím, co se jeví na dřevech a na těch stejných věcech, které jsme právě jmenovali? Zdalipak se nám jeví, že jsou právě tak stejné jako samo jsoucno stejnosti, či jim něco z onoho chybí, aby byly takové, jako je to stejné, nebo nechybí?

Ba mnoho jim chybí.

Jistě tedy souhlasně uznáváme toto. Kdykoli někdo něco uvidě si pomyslí: tohle, co já nyní vidím, chce býti takové, jako je některé jiné jsoucno, ale něco mu chybí a nemůže být takové, jako jest ono, nýbrž jest horší – tu jest patrně nutné e souditi, že komu tohle přichází na mysl, jistě napřed viděl to, čemu se podle jeho řeči ta věc sice podobá, ale přitom má jistý nedostatek.

Nutně.

Nuže, děje se i nám něco takového se stejnými věcmi a se samou stejností, či ne?

Ovšemže ano.

Z toho tedy nutně vyplývá, že jsme znali stejnost napřed ještě před oním časem, než jsme si při prvním spatření stejných 75 věcí pomyslili, že všechny tyto věci se sice snaží být takové, jako je stejnost, ale že přitom mají jistý nedostatek.

Tak tomu jest.

Avšak dále souhlasně uznáváme i to, že to pomyšlení nám nepřišlo odnikud odjinud, ani že není možno si to jinak pomyslit nežli buď z uvidění nebo z dotknutí nebo z některého jiného smyslového vjemu; neboť o všech těchto případech soudím totéž.

Ano, jest to totéž Sókrate, hledíc k tomu, co chce důkaz objasniti.

A tedy právě z vjemů nutně vychází pomyšlení, že všechny věci, které se jeví smyslům jako stejné, mají snahu dosáhnout
b toho, co je stejné samo o sobě, a že jsou proti tomu nedostatečnější; či jak to myslíme?

Takto.

Tedy nežli jsme počali viděti a slyšeti a vnímati ostatními smysly, musili jsme někde nabýti vědomosti o samém jsoucnu stejnosti, jestliže jsme měli stejné věci ze smyslových vjemů uváděti s ním ve vztah a souditi, že sice všechny usilují být takové, jako jest ono, ale že jsou proti němu méně dokonalé.

To nutně vyplývá z toho, co bylo řečeno napřed, Sókrate.

Nuže, není-li pravda, že jsme viděli a slyšeli a vnímali i ostatními smysly hned po narození?

Ovšemže.

Musili jsme však, jak jsme řekli, již před těmito vjemy nabý-
c ti vědění o stejném?

Ano.

Z toho nám tedy, jak se podobá, vyplývá nutnost, že jsme toho vědění nabyli před narozením.

Podobá se.

Jestliže jsme ho tedy nabyli před narozením a s ním jsme se narodili, jistě jsme znali i před narozením i hned po narození nejenom stejné a větší a menší, nýbrž i všechny takové věci. Neboť předmětem naší nynější úvahy není stejné o nic více nežli samo krásné i samo dobré i spravedlivé i zbožné i, jak
d pravím, všechny ty věci, které označujeme výrazem „samo jsoucno“,[44] jak v otázkách, když se tážeme, tak v odpovědích, když odpovídáme. Proto musíme soudit, že jsme nabyli vědění o všech těchto věcech před narozením.

Tak tomu jest.

A jestliže ho po tom nabytí pokaždé nezapomeneme, musíme soudit, že se vždy rodíme vědoucí a že máme to vědění

stále, po celý život; neboť to právě znamená věděti, že člověk, nabyv o něčem vědění, má je a neztratí; není to, co nazýváme zapomenutím, Simmio, ztráta vědění?

Ovšemže ano, Sókrate. e

Nuže, jestliže jsme ho před narozením nabyli a při narození jsme je ztratili, ale později při vnímání počitků o těch věcech znova nabýváme oněch vědomostí, které jsme měli kdysi již dříve, zdalipak neznamená to, čemu říkáme učení, znova nabývati vlastního vědění? A kdybychom tomu říkali „vzpomínati si“, snad bychom to nazývali správně?

Ovšemže.

Ano, tedy se ukázalo možným to, že když člověk nabude nějakého vjemu buď zrakem nebo sluchem nebo některým jiným 76
smyslem, uvědomí si z tohoto popudu něco druhého, co byl zapomněl a čemu se tato věc blížila, buď že tomu byla nepodobna nebo podobna. A tak, jak pravím, jde tu o jedno z dvojího: buď jsme se narodili s věděním o těch jsoucnech a to vědění máme všichni po celý život, nebo později ti, o kterých říkáme, že se učí, nedělají nic jiného, než že si vzpomínají, a učení je patrně vzpomínání.

Ba jistě je tomu tak, Sókrate.

Co z obého si tedy vybereš, Simmio? Že jsme se narodili s věděním, či že se později rozpomínáme na to, o čem jsme dříve měli nabyté vědění?

Nedovedu si, Sókrate, pro tu chvíli vybrat. b

A což, snad si dovedeš vybrat tohle a pověděti o tom své zdání: muž, který ví, dovedl by, či nedovedl podati výměr o těch věcech, které ví?[45]

Zcela nutně ano, Sókrate.

A zdá se ti snad, že všichni dovedou podati výměr o těchto věcech, o kterých jsme právě teď mluvili?

Věru bych si to přál, řekl Simmias; ale mnohem více se bojím, že zítra v tuhle dobu již nebude ani jediného člověka, který by byl schopen to náležitě udělat.

c Tedy se ti nezdá, Simmio, že by všichni měli o těch věcech vědění?

Nikterak.

Tedy se lidé rozpomínají na to, co kdysi poznali?

Nutně.

A kdy nabyly naše duše vědění o těch věcech? Přece jistě ne někdy po té době, co jsme se narodili jako lidé.

To jistě ne.

Tedy dříve.

Ano.

Byly tedy, Simmio, duše již dříve, nežli byly v podobě člověka, bez těl, a měly schopnost mysliti.

Jestliže snad nenabýváme, Sókrate, těchto vědomostí při samém narození; neboť ještě nám zbývá tahle doba.

d Dobře, příteli; avšak v které jiné době je ztrácíme – vždyť zajisté se s nimi nerodíme, jak jsme právě souhlasně uznali –, či je ztrácíme právě v té době, v které jich také nabýváme? Nebo můžeš říci některou jinou dobu?

Nikoli, Sókrate; ani jsem si neuvědomil, že jsem řekl nesmysl.

Snad tomu je tedy takto, Simmio: jestliže vskutku jest, jak stále povídáme, krásno a dobro a všeliká taková jsoucnost[46] a jestliže k této vztahujeme všechno, co vnímáme smysly, pro-
e tože nalézáme, že byla dříve a byla naše, a jestliže to k ní přirovnáváme, tu z toho nutně vyplývá, že tak, jako jsou tato jsoucna, že tak jest i naše duše už před naším narozením; pakli však tato jsoucna nejsou, že by byl asi tento soud prázdné mluvení. Zdalipak je tomu tak a zdalipak je stejnou nutností vyžadováno i bytí těchto jsoucen i bytí naší duše před naším narozením? A nejsou-li tato, nemyslíš, že to neplatí ani o duši?

Rozhodně se mi zdá, Sókrate, řekl Simmias, že tu je tatáž nutnost, a ke krásnému výsledku se to dostává úvaha, k tomu,
77 že naše duše jest před naším narozením podobně jako ta jsoucnost, o které ty nyní mluvíš. Jistě, já nevím nic, co by mi

bylo tak zřejmé jako toto, že všechna takováto jsoucna mají býti v nejvyšší míře, i krásno i dobro i všechno ostatní, o čem jsi právě mluvil; a pro mne, myslím, je to dostatečně dokázáno.

Ale což pro Kebéta? řekl Sókratés; je totiž třeba přesvědčovati i Kebéta.

Také dostatečně, pravil Simmias, aspoň jak si myslím; a přece je to nejurputnější pochybovač na světě. Ale, myslím, o tom je úplně přesvědčen, že naše duše byla dříve, než jsme se narodili; b
zdali však také ještě bude, až zemřeme, to se nezdá, Sókrate, ani mně samému dokázáno, nýbrž ještě proti nám stojí, jak právě Kebés říkal, mínění lidí, že snad při smrti člověka zároveň se rozptyluje duše a že to je pro ni konec bytí. Neboť proč by to nemohlo být tak, že se odkudsi rodí a skládá a jest už dříve, než přijde do lidského těla, avšak když do něho přijde a pak se od něho odlučuje, že tehdy i sama končí své bytí a hyne?

Máš pravdu, Simmio, řekl Kebés. Je totiž zřejmě provedena c
jenom jakoby polovice potřebného důkazu, totiž že naše duše byla již před naším narozením; ale jest třeba ještě k tomu dokázat i to, že i když zemřeme, bude duše právě tak, jako než jsme se narodili, má-li se důkaz stát úplným.

Ten důkaz jest podán již nyní, Simmio a Kebéte, řekl Sókratés, jestliže chcete spojiti v jeden celek tuto myšlenku a tu, kterou jsme souhlasně uznali předtím, že všechno živé vzniká z mrtvého. Jestliže totiž jest duše již dříve a musí nutně, když jde do žití d
a vzniká, nevznikat odnikud odjinud než ze smrti a z mrtvého stavu, jak pak by nebylo nutné, že jest, i když zemře, když musí zase vznikati? Jest tedy již nyní dokázáno, o čem mluvíte. Přece však se mi zdá, že byste ty a Simmias rádi ještě více propracovali i tuto myšlenku a že se bojíte jako děti, aby duši vystupující z těla doopravdy nerozfoukal vítr a neroznesl, zvláště když někdo e
umírá ne za bezvětří, nýbrž za nějakého silného vichru.

A Kebés zasmáv se řekl: Mysli si, Sókrate, že se bojíme, a pokoušej se nás přesvědčovati; raději však si nemysli, že my se bo-

jíme, nýbrž snad je vskutku v nás jakési dítě,[47] které se takových věcí bojí. To dítě se tedy pokoušej přemlouvati, aby se nebálo smrti jako bubáka.

78 Ale to mu to musíte, řekl Sókratés, každý den říkáním zažehnávat, dokud to z něho zažehnáváním nedostanete.

Ale kde vezmeme, Sókrate, dobrého zažehnávače takových věcí, když ty nás opouštíš?

Veliká jest Hellas, Kebéte, v níž jsou jistě schopní muži, a veliké je množství i barbarských národů; ty všechny musíte propátrat, hledajíce takového zažehnávače, a nešetřit přitom ani peněz ani námahy, neboť nic není, nač byste vynakládali peníze výhodněji. A musíte hledat i sami mezi sebou vespolek;

b neboť snad byste ani tak lehce nenalezli někoho, kdo by byl schopnější to dělati nežli vy.

To se také stane, řekl Kebés; ale vraťme se tam, kde jsme zůstali, jestliže si přeješ.

Jistě si to přeji; jak by také ne?

To máš dobře.

Nuže tedy, pravil Sókratés, musíme si dáti sami sobě asi takovouto otázku, co a jaké jest to, čemu náleží dostávati se do tohoto stavu, že se může rozrušiti, a oč je třeba se báti, aby se do toho stavu nedostalo, a oč se báti netřeba; a potom zase se musíme podívat, co z obého je duše, a podle výsledku toho buď nemít strachu nebo se báti o naši duši.

Máš pravdu.

c Tu jistě tomu, co bylo složeno a co je svou přirozeností složené, náleží dostávati se do tohoto stavu, že může být rozloučeno takovým způsobem, jak bylo složeno; pakli však je něco nesložené, tomuto jedinému – ač jestliže vůbec něčemu – náleží do tohoto stavu se nedostávati.

Zdá se mi, pravil Kebés, že je tomu tak.

Nuže, co je stále v témž stavu a stejně, o tom snad se nejvíce podobá pravdě, že to je nesložené, kdežto co je pokaždé jinak a nikdy v témž stavu, to že je složené.

Mně se tak zdá.

Jděme tedy, pravil, k témuž cíli jako v předcházející úvaze. Samo to jsoucno, o jehož bytí podáváme i otázkami i odpo- d
věďmi výměr, zdalipak je stále v témž stavu a stejné či, pokaždé v jiném? Sama stejnost, samo krásno a každé jednotlivé jsoucno samo o sobě, přijímá to snad někdy byť jakoukoli změnu? Či každé jednotlivé z těch jsoucen, protože je samo o sobě jednoduché, je stále stejné a v témž stavu, a nikdy po žádné stránce nijak nepřijímá žádnou změnu?

Je nutné souditi, Sókrate, řekl Kebés, že je v témž stavu a stejné.

A jak tomu jest, když jde o množství krásných věcí, jako e
jsou lidé nebo koně nebo roucha nebo kterékoli jiné takové věci, nebo o množství stejných věcí nebo všech jiných, majících s tamtěmi jsoucny stejná jména? Zdalipak jsou ty věci stále stejné, či v úplném opaku proti tamtěm jsoucnům nejsou zkrátka nikdy a nijak stejné, ani každá sama se sebou, ani mezi sebou navzájem?

S těmito, řekl Kebés, je to zase takto; nikdy nejsou v témž stavu.

Nuže těchto věcí se jistě můžeš i dotknouti i viděti je 79
i ostatními smysly vnímati; ale těch jsoucen, která jsou stále stejná, ničím jiným bys nikdy nepojal nežli rozumovou činností mysli; takové věci jsou neviditelné a není je vidět.

Docela máš pravdu.

Mysleme si tedy dva druhy věcí, jeden viditelný, druhý neviditelný; chceš?

Ano, mysleme si.

A ten neviditelný, že je stále stejný, viditelný však není nikdy stejný.

I toto si mysleme.

Nuže, pravil, není-liž pravda, že my sami máme jednak tělo, b
jednak duši?

Ano, pravda.

Nuže, kterému z těch dvou druhů bychom řekli, že je tělo podobnější a příbuznější?

To je každému zřejmé, že tomu viditelnému.

A co duše? Je to něco viditelného, či neviditelného?

Neviditelného, aspoň pro lidi, Sókrate.

Vždyť přece když jsme mluvili o věcech viditelných a neviditelných, myslili jsme to se vztahem k lidské přirozenosti; či míníš, že k některé jiné?

Ano, k lidské.

Co tedy soudíme o duši? Že ji je vidět, či není vidět?

Není ji viděti.

Je to tedy něco neviditelného?

Ano.

Jest tedy duše neviditelnému druhu podobnější než tělo, toto však viditelnému.

c To je zcela nutné, Sókrate.

Nuže i tohle jsme před chvíli říkali, že duše, kdykoli užívá také těla, aby něco zkoumala buď zrakem nebo sluchem nebo některým jiným smyslem – neboť to znamená zkoumat něco tělem, zkoumat to smyslem –, tehdy jest působením těla zavlékána do těch věcí, které nejsou nikdy stejné, a tu sama bloudí a mate se a dostává závrať jako opilá, protože se stýká s věcmi, které jsou právě takové.

Ovšemže.

d Kdykoli však zkoumá sama o sobě, odchází tam k tomu, co je čisté a stále jsoucí a nesmrtelné a v témž stavu, a protože je s tím jsoucnem příbuzná, je vždy v jeho společnosti, kdykoli se octne sama o sobě a je jí to možno; tu ustane od toho bloudění a také i k oněm jsoucnům je stále stejná a v témž poměru, protože ona jsoucna, jichž se dotýká, jsou taková; a tento její stav se nazývá rozumné myšlení, že ano?

Docela dobře a pravdu mluvíš, Sókrate.

e Tedy ještě jednou: kterému druhu se ti zdá duše podobnější a příbuznější i podle dřívějšího výkladu i podle toho, co pravíme nyní?

Myslím, Sókrate, že by každý, i nejméně chápavý, po projití této cesty uznal, že veskrze a vším způsobem je duše podobnější tomu, co je stále v témž stavu, spíše nežli tomu, co takové není.

A což tělo?

Tomu druhému.

Nuže dívej se i takto, že když jsou duše a tělo pospolu, přirozenost ukládá tomuto, aby sloužilo a bylo pod vládou, 80
oné, aby vládla a byla paní; a podle tohoto zase co z obého se ti zdá podobným jsoucnu božskému a co smrtelnému, či se ti nezdá, že božské jest od přirozené podstaty určeno k tomu, aby vládlo a řídilo, kdežto smrtelné aby bylo pod vládou a sloužilo?

Ano, zdá se mi.

Čemu z obého se tedy podobá duše?

Je zřejmé, Sókrate, že se duše podobá božskému, a tělo smrtelnému.

Nuže pozoruj, Kebéte, zdali nám ze všeho, co bylo řečeno, vychází tohle, že duše je nejpodobnější božskému, nesmrtelnému, rozumovému, jednoduchému a nerozbornému, tomu, co je b
stále v témž stavu a stejné samo se sebou, kdežto tělo zase že je nejpodobnější lidskému, smrtelnému, složitému, nerozumnému a rozbornému, tomu, co nikdy není stejné samo se sebou. Můžeme snad, milý Kebéte, říci něco jiného proti tomuto, že tomu v jistém smyslu tak není?

Nemůžeme.

Tedy když tomu tak jest, zdalipak nepřísluší tělu rychlý rozklad, duši však zase naprostá nerozlučitelnost nebo nějaký stav tomu blízký?

Jak by ne?

A tu ti přichází na mysl toto: když člověk zemře, viditelné c
jeho složce, tělu, ležící ve viditelném prostředí, složce, již nazýváme mrtvolou, náleží se rozkládati a rozpadati a rozplynouti; ale nic z toho se s ní nestane náhle, nýbrž vydrží dosti

dlouhý čas, ba velmi dlouhý, když někdo zemře maje tělo v pěkném stavu a zemře také v takové době.[48] Když pak se tělo seschne a je nabalzamováno, jako jsou ty mumie v Egyptě,
d vydrží jistě bezmála celé po neuvěřitelně dlouhý čas; některé pak části těla, jako kosti a šlachy a všechno takové, i když tělo zpráchniví, jsou přece takřka nesmrtelné; či ne?

Ano.

A tu duše, to neviditelné, to, co odchází do prostoru také takového, vznešeného, čistého a neviditelného, do říše Hádovy v pravém smyslu jeho jména „Neviditelný“,[49] k dobrému a rozumnému bohu, kam, dá-li bůh, má i moje duše brzy jít – tato duše, taková a s takovou přirozeností, ta že se při svém odchodu z těla hned rozplyne a zanikne, jak tvrdí tak mnozí lidé? Do-
e cela ne, milý Kebéte a Simmio, nýbrž mnohem spíše je tomu takto: stává se, že odchází čista, nic s sebou nevlekouc z těla, protože s ním neměla v životě dobrovolně žádného společenství, nýbrž se mu vyhýbala a byla sebrána sama do sebe, protože se stále připravovala na toto – a to není nic jiného, než že se správně zabývala filosofií a vskutku se připravovala na snadné
81 umírání; či není snad tato činnost příprava na smrt?

Ovšemže ano.

Jistě tedy, když se to s ní takto má, odchází k něčemu sobě podobnému, neviditelnému, božskému, nesmrtelnému a moudrému; a když tam přijde, dostává se jí, aby byla blažena, protože je zbavena bloudění a nerozumnosti a strachů a divých lásek i ostatních lidských zel, a jak se říká o zasvěcených, opravdu tráví ostatní svůj čas s bohy. Tak o tom máme soudit, Kebéte, či jinak?

Takto, při Diovi, pravil Kebés.

b Avšak může se státi, že odchází z těla poskvrněna a nečista, protože byla s tělem stále ve styku a o ně se starala a je milovala a od něho i od žádostí a rozkoší byla tak mámena, že se jí nezdálo nic jiného pravdivým nežli to, co je tělesné, čeho se člověk může dotknout, co může vidět, co lze pít a jíst a čeho je

možno užíti k rozkoším lásky, kdežto to, co je pro tělesný zrak tmavé a neviditelné, ale přístupné rozumu a pochopitelné filosofií, k tomu si zvykla míti odpor a báti se toho a před tím utíkat. Domníváš se, že duše, která je v takovém stavu, odejde sama o sobě a čista?

Ani dost málo. c

Ale bude tuším prostoupena tělesností, která s ní srostla působením společenství a stýkání s tělem, tím, že s ním byla stále ve styku a mnoho ty styky pěstovala.

Ovšemže.

O tom však třeba mysliti, příteli, že to je jakási přítěž, něco těžkého, zemitého a viditelného; taková duše, tím, že to má, je zatěžována a stahována nazpět do místa viditelného strachem z neviditelného a z říše Hádovy, jak se říká; potlouká se mezi d pomníky a hroby, v jejichž okolí prý také byly spatřeny jakési stínům podobné zjevy duší, přízraky, v jakých se ukazují takovéto duše, ty, které se čistě neodloučily od viditelného, nýbrž mají v něm účast, a proto je také možno je vidět.

Podobá se to pravdě, Sókrate.

Arci, podobá se pravdě, Kebéte; a také že to jistě nejsou duše lidí dobrých, nýbrž špatných, které jsou nuceny blouditi kolem takových věcí, jsouce tak trestány za svůj předešlý život, který byl zlý. A bloudí tak dlouho, až jsou žádostivostí e toho, co je doprovází, toho tělesného, opět upoutány do těla; bývají pak upoutány, jak lze čekati, do tvorů takových vlastností, jakým právě hověly ve svém životě.

Jaké to myslíš, Sókrate?

Například ti, kteří hověli labužnictví a chlípnosti a pijáctví a nedovedli se toho vystříhat, ti na sebe berou pravděpodobně podobu oslů a takových zvířat. Či nemyslíš?

Ovšem, to je podobno pravdě, co říkáš. 82

A ti, kteří si nade všecko hleděli nespravedlnosti a tyranství a hrabivosti, podobu vlků a jestřábů a supů; či kam jinam by asi šly takové duše?

Jistěže, řekl Kebés, do takovýchto podob.

Nuže tedy je snad zřejmé i o duších ostatních druhů, kam by asi každá šla podle toho, čemu se podobal způsob jejich života?

Ano, je to zřejmé, jak by ne?

Jistě tedy jsou z těchto ostatních nejšťastnější a do nejlepších míst jdou ti, kteří se ve svém jednání řídili onou obecně lidovou a občanskou ctností, které říkají uměřenost a spravedlnost a která pochází ze zvyku a cviku bez filosofie a bez účasti rozumu.[50]

A v jakém smyslu jsou tito nejšťastnější?

Protože ti přicházejí pravděpodobně zase do takových tvorů pospolitých a krotkých, buďto snad do včel nebo vos nebo mravenců, nebo i[51] zase do téhož rodu lidí, a rodí se z nich muži řádní.

To je podobno pravdě.

Ale do rodu bohů nesmí přijíti ten, kdo nebyl filosofem a neodchází úplně čist, nýbrž jenom milovník vědění. Nuže pro tohle, příteli Simmio a Kebéte, se zdržují praví filosofové všech tělesných žádostí a jsou pevní a nevzdávají se jim, ne že by se snad báli promrhání jmění a chudoby jako obyčejní a peněz milovní lidé; ani se jich nezdržují zase proto, že by měli strach z necti a zlé pověsti, kterou by jim způsobil špatný život, jako to dělají lidé milovní moci a ctižádostiví.

Věru to by, Sókrate, nebylo vhodné, řekl Kebés.

Jistě ne, při Diovi! Proto tedy, Kebéte, ti, kterým něco záleží na jejich duši a nežijí jen tělům[52] a jejich pěstování, nechávají všechny tyhle být a nejdou společnou cestou s nimi, jsouce o nich přesvědčeni, že nevědí, kam jdou. Naopak, protože sami mají za to, že se nesmí jednati proti filosofii a proti jejímu osvobozujícímu a očistnému působení, jdou za ní a dávají se tou cestou, kudy ona vede.

Jak to, Sókrate?

Já ti to povím. Milovníci vědění totiž poznávají, že filosofie přijala jejich duši docela spoutanou v těle a tělo jakoby skrze

žalář, a ne sama skrze sebe, a válející se ve všeliké nevědomosti. A vypozorovavši zvláštní sílu toho žaláře a že jest vytvořen žádostí, tak aby vězeň byl co nejvíce pomocníkem toho uvěznění – tu, jak pravím, milovníci vědění poznávají, že 83
filosofie, přijavši jejich duši v tomto stavu, klidně jí domlouvá a snaží se ji vyprostiti, dokazujíc jí, že plno klamu jest pozorování konané očima, plno klamu pozorování konané ušima i ostatními smysly; přemlouvá ji, aby vystoupila vzhůru z těchto smyslů, pokud není nutno jich užívati, a vybízí, aby se sama do sebe sbírala a shromažďovala a aby nedůvěřovala ničemu jinému než sama sobě, kdykoli sama o sobě pozná některou věc samu o sobě; kdykoli však pozoruje prostřednictvím b
něčeho jiného něco, co je podle podmínek pokaždé jiné, aby nic takového nepokládala za pravdivé; taková věc že je smyslová a viditelná, kdežto ta, kterou ona sama vidí, rozumová a neviditelná. Myslíc tedy, že se nesmí protiviti tomuto vyprošťování, zdržuje se proto duše opravdového filosofa, pokud může, slastí i žádostí a strázní; přitom uvažuje, že kdykoli někdo pocítí silnou slast nebo strach nebo žádost, zakusí od toho ne nějaké takové zlo, na které by si někdo myslil, jako například, že by buď onemocněl nebo že by pro své žádosti c
utratil nějaké peníze, nýbrž že zakouší to zlo, které je ze všech zel největší a nejvyšší, a nemyslí na to.

Co je to, Sókrate? otázal se Kebés.

Že duše každého člověka při citu silné slasti nebo strázně něčím způsobeném zároveň je nucena souditi, že při čem nejvíce zakouší takové city, že to je nejskutečnější a nejpravdivější, ačkoli tomu tak není. Přitom jde nejvíce o věci viditelné; či ne?

Ovšemže.

Zdalipak není duše v tomto záchvatu citu nejvíce poutána od těla?

Jak to? d

Že každá slast i strázeň jako by měla hřeb a tím přibíjí duši k tělu a připíná a činí tělesnou, takže se domnívá, že

to je pravdivé, cokoli i tělo prohlašuje za pravdivé. Tím pak, že se shoduje s tělem v míněních a z týchž věcí se raduje, jest myslím nucena stávati se shodnou i v celkovém směru a vývoji a takovou, že nikdy nemůže přijíti do Hádu čistě, nýbrž vždy vychází naplněna tělem; proto brzy padá zpět do jiného těla a jakoby zaseta v něm zapouští kořeny, a tím jest neúčastna spolubytí
e s tím, co je božské a čisté a jednoduché.

Máš zcela pravdu, Sókrate, řekl Kebés.

Proto tedy, Kebéte, jsou ti, kteří se po právu jmenují milovníky vědění, uměření a stateční, ne proto, jak říkají lidé; či ty myslíš, že ano?

Já jistě ne.

84 Ne, ovšem; ale duše filosofova by uvažovala takto a nemyslila by, že filosofie ji má vyprošťovati, a zatímco by ji vyprošťovala, že ona sama se má vydávati slastem a strázním, aby ji zase svazovaly, a že má dělat neukončené dílo Pénelopy,[53] opačně pracující o jakési tkanině. Ne, nýbrž zjednává v těchto věcech klid, řídí se rozumovým myšlením a stále je v něm; dívá se na to, co je pravdivé a božské a nepřístupno mí-
b nění, tím se živí a myslí, že takto musí žít po celý svůj život, a až ten život dokoná, že má přijít k tomu, co je s oním sourodé a také takové a zbaviti se lidských zel. A při takovéto správě života není strach, Simmio a Kebéte, že by se bála, že při rozluce s tělem bude odtržena a od větrů rozváta, že se rozletí na všechny strany a promění se v nic.

Po této Sókratově řeči nastalo na dlouhý čas mlčení. I sám
c Sókratés byl v myšlenkách u proneseného výkladu, jak bylo na pohled patrno, i většina z nás; Kebés však a Simmias spolu potichu rozmlouvali. A Sókratés, zahlédnuv je, se otázal: Cožpak, vám se asi nezdá tento výklad dostatečným? Jistě má v sobě ještě mnoho pochybností a slabých míst, jestliže jej někdo chce podrobně probírat. Nuže, jestliže uvažujete o něčem jiném, dobrá; pakli však si nevíte rady s něčím z těchto věcí, nic neváhejte jed-

nak sami to říci a probrati, zdá-li se vám, že by se to mohlo po některé stránce vyložiti lépe, jednak i mne přibrati, myslíte-li, d
že se mnou lépe naleznete cestu.

A Simmias řekl: Nuže, Sókrate, povím ti pravdu. Už hodnou chvíli oba dva nevědouce si rady postrkujeme jeden druhého a pobízíme se zeptati, protože jednak dychtíme tě slyšeti, jednak zase váháme tě obtěžovat, aby ti to nebylo nepříjemné pro to neštěstí, v kterém nyní jsi.

A on uslyšev to lehce se zasmál a řekl: To je hrůza, Simmio; to bych asi těžko přesvědčil jiné lidi, že nepokládám nynější svůj osud za neštěstí, když ani vás nemohu přesvědčiti a bojíte se, že e
snad mám horší náladu než ve svém dřívějším životě; a jak se podobá, zdám se vám horším věštcem, nežli jsou labutě, které, když ucítí, že mají zemříti, zpívají – zpívají i v dřívějším čase, ale tehdy 85
zpívají nejvíce a nejkrásněji, radujíce se, že mají odejíti k tomu bohu, jehož jsou služebnicemi.[54] Avšak lidé pro svůj vlastní strach ze smrti pomlouvají i labutě a praví, že to naříkají nad svou smrtí a ze zármutku zpívají na rozloučenou; při tom neuvažují, že žádný pták nezpívá, když má hlad nebo mu je zima nebo cítí nějaký jiný nelibý pocit, ani sám slavík ani vlaštovka ani dudek, kteří prý ze zármutku naříkajíce zpívají.[55] Ale mně je jasné, že ani tito ptáci nezpívají v zármutku ani labutě, nýbrž protože to jsou b
ptáci Apollónovi, mají věštecký dar a tu, předvídajíce, co dobrého je v Hádu, zpívají a veselí se v onen den mnohem více než v dřívějším životě. Já pak i sám o sobě myslím, že jsem spolusluţebníkem labutí a zasvěcen témuž bohu, že mám od svého pána věštecký dar ne hůře nežli ony a že neodcházím ze života s větší nevolí než ony. Nuže, z tohoto důvodu byste měli mluvit a tázat se, cokoli chcete, dokud to dovoluje athénský úřad jedenácti mužů.

Dobře máš, řekl Simmias; i já ti řeknu, v čem si nevím rady, i tuhle Kebés, po které stránce nemůže přijmouti podaný c
výklad. Mně se zdá, Sókrate, snad stejně jako tobě, že určité vědění o takovýchto věcech je v nynějším životě buď nemožné

nebo velice těžké; ale ovšem nechtít výklady o nich vším způsobem zkoušeti a ustávat dříve, než by se člověk všestranným zkoumáním unavil, to je podle mého zdání známka muže velmi pohodlného. Neboť co se týče těch věcí, je potřebí, jak se mi zdá, provésti jednu z těchto možností: buďto se poučit od jiného, jak se mají, nebo to samostatně nalézt, nebo, je-li toto ne-
d možné, vzít nejlepší z lidských myšlenek a nejméně vratkou, na té jeti jako na pramici a s nebezpečím proplout životem, jestliže bychom se nemohli přepraviti jistěji a s menším nebezpečím na spolehlivějším plavidle, na nějaké myšlence božské.[56] A tak tedy i já se nyní budu bez ostychu tázat, když i ty k tomu vybízíš, ani si nebudu musit v budoucím čase vyčítat, že jsem nyní neřekl, co se mi zdá. Já totiž, Sókrate, když zkoumám podané výklady, i sám u sebe i tuhle s Kebétem, vidím, že nejsou tak zcela dostatečné.

e A Sókratés řekl: Snad je, příteli, pravda, co vidíš; nuže řekni, po které stránce nejsou dostatečné.

Je to po této stránce, pravil Simmias, že by bylo možno pronésti touž myšlenku také o harmonii[57] i o lyře a strunách, že totiž harmonie u naladěné lyry je něco neviditelného, ne-
86 hmotného, překrásného a božského, ale lyra sama a struny jsou tělesa a věci hmotné, složené, zemité a příbuzné s tím, co je smrtelné. Mysleme si tedy, že někdo buď rozbije lyru nebo přeřízne a přetrhne struny, a že by tu někdo tvrdil podle téhož soudu jako ty, že ona harmonie nutně ještě trvá a nezanikla – vždyť by patrně nebylo nijak možno, aby lyra ještě trvala po strhání strun a aby trvaly struny, když jsou smrtelné přirozenosti, avšak harmonie aby zanikla, jež je stejné přirozenosti a sourodá s tím, co je božské a nesmrtelné, a aby byla zanikla
b dříve než věc smrtelná. Naopak, tvrdil by, ta harmonie sama nutně ještě někde jest, a že dříve zpráchnivějí ta dřeva a ty struny, nežli se něco stane s ní. Já se totiž, Sókrate, věru domnívám, že i tebe samého tohle napadlo, že pokládáme duši nejspíše za něco takového:[58] naše tělo jako by bylo potaženo

a drženo pohromadě teplem a studenem[59] a suchem i vlhkem a takovými nějakými stavy, a naše duše že je smíšení[60] a har- c
monie právě těchto stavů, když jsou vespolek dobře a přiměřeně smíšeny. Jestliže tedy je duše nějaká harmonie, je zřejmé, že kdykoli je naše tělo nepřiměřeně povoleno nebo nataženo působením nemocí a jiných zel, nastává nutnost, aby duše ihned zanikla, ačkoli je nejbožštější, právě tak jako i jiné harmonie, jak v tónech, tak i ve všech jiných výtvorech umělců, avšak zbytky každého těla aby vydržely dlouhý čas, až by buď byly spáleny nebo ztrouchnivěly. Viz tedy, co řekneme na tento d
soud, jestliže někdo bude tvrditi, že duše, jsouc smíšenina stavů obsažených v těle, při tak řečené smrti první zaniká.

Tu Sókratés vypoulil oči,[61] jak měl často ve zvyku, a zasmáv se řekl: Jistě mluví Simmias správně. Jestliže tedy někdo z vás si s tím ví lépe rady nežli já, měl by mu hned odpověděti. Vždyť se nepodobá, že by bral špatně do rukou to dokazování. Jistě však musím, jak se mi zdá, ještě před odpovědí dříve e
vyslechnouti Kebéta, co zase on namítá proti tomu výkladu, abychom tak získali času a rozmyslili si, co řekneme. Až je vyslechneme,[62] musíme buď s nimi souhlasit, bude-li se zdát, že to jsou čisté tóny, pakli však ne, tu teprve znova zkoumat tu myšlenku. Nuže, Kebéte, řekni, co zase tebe mátlo.

Hned to řeknu, pravil Kebés. Mně se totiž zdá, že je ta myšlenka ještě stále na témž místě a že je možno proti ní uvésti
87 touž námitku, jakou jsme dříve uváděli. Že naše duše byla ještě, než přišla do této lidské podoby, o tom arci neměním svého úsudku, že to je dokázáno zcela hezky a – není-li to příliš velké slovo – zcela dokonale; ale že ještě někde bude také, až zemřeme, po této stránce se mi nezdá důkaz dostatečným. Ovšem že by duše nebyla něco silnějšího a trvalejšího než tělo, v tom se nepřidávám k Simmiově námitce, neboť se mi zdá, že po všech těchto stránkách velmi mnoho vyniká. Proč tedy ještě nevěříš – řekl by úsudek –, když vidíš, že po smrti člověka to, co je slabší, ještě jest, to pak, co je trvalejší, u toho nevidíš b

nutnost, že se uchovává ještě po tuto dobu? Nuže podívej se k tomu ještě na tohle, zdali mluvím něco podstatného; také já, jako Simmias, pravděpodobně potřebuji nějakého obrazu. Mně se totiž zdá, že když se tak mluví, je to něco podobného, jako kdyby někdo vyřkl o zemřelém starém tkalci tu myšlenku, že ten člověk není mrtev, nýbrž jest někde živ a zdráv, a za důkaz uváděl, že to roucho, které nosil a které si sám utkal, je celé a není zničeno. A kdyby se mu nevěřilo, tázal by se, který druh
c je trvalejší, člověk či roucho, jež je v užívání a nošeno; když pak by dostal odpověď, že mnohem trvalejší je člověk, pokládal by za dokázáno, že tedy tím spíše člověk je živ a zdráv, když není zničeno to, co je méně trvalé. Ale tomu, Simmio, podle mého mínění tak není; vždyť i ty máš uvažovat, co pravím. Každý by odpověděl, že to je pošetilá řeč; neboť tenhle tkadlec, když byl obnosil mnoho takových rouch a utkal,
d skončil své bytí později než to jejich množství, ale dříve než to poslední; proto však nicméně přece člověk není něco horšího nebo slabšího než roucho. A téhož obrazu by bylo možno užíti, myslím, o poměru duše k tělu, a kdyby někdo o něm mluvil právě v tomto smyslu, bylo by pro mne zřejmé, že mluví náležitě, totiž kdyby řekl, že duše je něco trvalého, tělo však že je slabší a kratšího trvání; avšak – řekl by dále – každá z duší obnosí mnoho těl, zejména když žije mnoho let. Neboť jestliže prý je tělo v stálém toku a hyne,[63] dokud ještě člověk žije, kdežto duše stále znovu tká to, co je
e opotřebeno, bylo by přece nutné, že když by duše hynula, že by v té chvíli měla tu poslední utkanou látku a že by jedině před touto dříve hynula; po zániku duše že by pak hned potom tělo projevovalo svou přirozenou slabost a brzy zpráchnivělo a zašlo. Proto není ještě hodno uvěřiti tomu důkazu a býti jist, že
88 když zemřeme, naše duše ještě někde jest. Neboť – vykládal by mi dále – je možné, že by někdo připustil zástupci toho důkazu ještě více, nežli co uvádíš ty,[64] a souhlasil by s tím, že netoliko v době před naším narozením naše duše byly, nýbrž že nic

nebrání si mysliti, že i když zemřeme, duše některých ještě jsou a budou a mnohokrát se narodí a zase zemřou – neboť že ta věc, duše, je svou přirozeností tak silná, že vydrží mnohokráte se rodit. V tomto by tedy souhlasil, ale další věc by možná už nechtěl připustit, že duše při tom mnohokrát opakovaném zrození netrpí a že konečně při některé ze smrtí docela b
nehyne, avšak tuto smrt – tvrdil by – a tento rozklad těla, který přináší duši záhubu, nikdo nezná, neboť nikomu z nás není možné to pojmouti smysly. Jestliže tedy se to má takto, nikdo, kdo se nebojí smrti, není jist, že ta jeho nebojácnost není nerozumná, pokud by nemohl dokázat, že duše je věc veskrze nesmrtelná a nezničitelná; pakli však nemůže, že se v každém případě člověk mající zemříti nutně musí o svou duši bát, aby právě při tom rozpojení těla nadobro nezahynula.

Když jsme uslyšeli jejich řeči,[65] měli jsme všichni nepříjemný dojem, jak jsme si později mezi sebou říkali, protože nás, silně c
přesvědčené dřívějším výkladem, jak se zdálo, opět zmátli a uvrhli v nedůvěru nejen k výkladům napřed proneseným, nýbrž i proti tomu, co mělo být později řečeno; báli jsme se, že jsme snad neschopní posuzovatelé nebo snad že i ty věci samy jsou pochybné.

Ech. Při bozích, Faidóne, to vám odpouštím. Vždyť mne samého, když jsem tě slyšel, napadá nyní, abych si řekl sám u sebe něco takovéhoto: „Které tedy myšlence teď ještě uvěří- d
me? Jak silně přesvědčivá byla řeč, kterou mluvil Sókratés, a ta se nyní zhroutila v pochybnost!“ Neobyčejně totiž mě dovede zaujmout, nyní i kdykoli jindy, tahle myšlenka, že naše duše je jakási harmonie, a když byla vyřčena, jaksi mě upamatovala, že i já sám jsem dříve měl toto mínění. A tu zase velice potřebuji jakoby ze začátku nějakého jiného důkazu, který by mě přesvědčil, že při smrti člověka neumírá spolu i jeho duše. Nuže řekni, probůh, jak šel Sókratés na tu myšlenku? A zdalipak i na něm bylo vidět nějakou rozmrzelost, jako podle tvých e

slov na vás, či se nemrzel a klidně hájil svůj výklad? A obhájil jej náležitě, či nedostatečně, všechno to nám vylož, jak můžeš nejpodrobněji.

Faid. Opravdu, Echekrate, často jsem se obdivoval Sókratovi, ale nikdy na mne neudělal radostnější dojem, nežli když
89 jsem byl tehdy v jeho společnosti. Že měl pohotově, co by řekl, to snad není nic divného; ale já jsem se při něm nejvíce obdivoval za prvé tomu, jak rád a laskavě a s milým překvapením přijal řeč těch mladých mužů, potom jak bystře postřehl náš dojem z těch řečí, potom jak dobře nás vyléčil a jakoby uteklé a poražené bojovníky svým zavoláním vzmužil a obrátil kupředu, abychom ho následovali a s ním zkoumali tu otázku.

Ech. Jak to?

Faid. Já ti to povím. Seděl jsem právě po jeho pravici vedle
b lehátka na jakési stoličce, on pak na sedadle mnohem vyšším nežli já. Tu mi pohladil hlavu a nabral vlasy splývající na šíji – měl totiž zvyk tu a tam si hráti s mými vlasy – a řekl: Tedy zítra snad, Faidóne, si dáš tyto krásné vlasy ostříhat.[66]

Podobá se, řekl jsem, Sókrate.

Však nedáš, ač jestliže mne poslechneš.

Jak to? otázal jsem se.

Ještě dnes si dám ostříhat i já své vlasy i ty zde tyto, jestliže nám ten úsudek skoná[67] a nebudeme moci jej oživit. Já aspoň,
c být tebou a kdyby mi sledovaný úsudek unikl, učinil bych přísahu jako občané Argu,[68] že si dříve nenechám narůst vlasy, dokud v novém boji nezvítězím nad úsudkem Simmiovým a Kebétovým.

Ale říká se, že proti dvěma ani Héraklés neobstojí.[69]

Nuže povolej na pomoc i mne, Iolea, dokud je ještě světlo.

Volám tě tedy na pomoc, ale ne jako Héraklés, nýbrž jako Ioleós Héraklea.

Na tom nebude záležet. Ale nejprve se střezme, aby se nám cosi nestalo.

Co to? řekl jsem já.

Abychom nezanevřeli na rozumové úvahy[70] a nestali se „mi- d
sology", tak jako bývají „misanthropové"; neboť není většího zla, které by se mohlo někomu stát nežli toto, že by zanevřel na rozumové úvahy. Vzniká pak i misologie i misanthropie z téhož způsobu myšlení. Misanthropie totiž vniká do člověka z toho, že k někomu pojme silnou důvěru bez náležité znalosti a domnívá se, že ten člověk je veskrze pravdivý a poctivý i věrný, ale potom o málo později nalezne, že to je člověk špatný a nevěrný, a pak zase pozná totéž o jiném; a když se toto někomu stane mnohokrát, a to nejvíce od těch, které pokládal za nejbližší a nejdůvěrnější přátele, nakonec po častých takových nárazech zanevře na všechny a domnívá se, že e
na nikom není naprosto nic dobrého. Či ty jsi ještě nepozoroval, že se to tak stává?

Ovšemže, řekl jsem.

Nuže to je jistě nepěkné a je zřejmo, že se takový člověk pokoušel zacházeti s lidmi bez náležité umělosti v oboru toho, co je lidské. Neboť patrně kdyby s nimi zacházel znalecky, smýšlel by tak, jak se věc vskutku má, že příliš dobrých a na druhé straně příliš špatných jest jen málo, nejvíce pak že je těch uprostřed.

Jak to myslíš? řekl jsem. 90

Právě tak, odpověděl, jako o příliš malých a příliš velikých; nemyslíš, že nic není tak řídké jako buď příliš veliký nebo příliš malý člověk nebo pes nebo cokoli jiného? Nebo zase rychlý nebo pomalý nebo ošklivý nebo krásný nebo bílý nebo černý? Či jsi nepozoroval, že u všech takových vlastností jsou krajnosti zastoupeny řídce a málo, kdežto prostřední stupně hojně a mnoho?

Ovšemže.

Nuže nemyslíš, že kdyby byl uspořádán závod v špatnosti, b
že i tu by se objevilo jen velmi málo prvních?

Podobá se, řekl jsem.

Ano, podobá se. Avšak rozumové úvahy nejsou podobny

lidem po této stránce – to jsem se jenom právě teď dal tebou zavésti –, nýbrž po jiné. Někdo totiž uvěří v pravdivost některé úvahy bez náležité umělosti v oboru usuzování, a potom o něco málo později se mu ta úvaha uzdá nepravdivou – přičemž někdy taková je, jindy zase není –, a tak opět jiná a jiná. To se stává nejvíce těm, kteří se zabývají protikladným usuzová-
c ním;[71] ti se, jak víš, nakonec domnívají, že dosáhli nejvyšší moudrosti a že jedině oni vypozorovali, že ani při věcech ani při úsudcích není při ničem nic zdravého ani pevného, nýbrž že všechno, co jest, zrovna tak jako v Euripu[72] se točí sem a tam a ani chvíli není na žádném místě v klidu.

To máš zcela pravdu.

Nuže tedy, Faidóne, to by byl jistě žalostný stav, jestliže by člověk, při možnosti nějakého úsudku pravdivého a pevného
d a rozumu přístupného, pro styk s nějakými takovými úsudky, které se jednou zdají pravdivé a jindy zase ne, nedával vinu sobě ani své neumělosti, nýbrž jestliže by nakonec pro trapný dojem rád svalil vinu ze sebe na úsudky a pak již zbytek života strávil v nenávistném odporu k rozumovým úvahám vůbec a v jejich hanění a byl by zbaven pravdy a poznání toho, co jest.

Při Diovi, řekl jsem, to by byl ovšem žalostný stav.

Především se tedy, řekl, střezme tohoto a nevpouštějme do
e duše mínění, že snad v rozumových úvahách není nic zdravého, nýbrž mnohem spíše si mysleme, že my sami ještě nejsme ve zdravém stavu, avšak že se musíme vzmužit a vynasnažit se o dosažení zdravého stavu – ty a ti druzí ještě pro všechen další
91 život, já však už jen pro samu smrt. Je totiž obava, že se já v přítomné chvíli právě k ní nechovám jako milovník moudrosti, nýbrž po způsobu tuze nevzdělaných lidí jako milovník vítězení. Ti totiž, kdykoli o něčem sporném hovoří, nestarají se o to, jak se má ta věc, která je předmětem rozpravy, nýbrž o to se snaží, aby se to, co oni sami pronesli jako svůj názor, stalo míněním přítomných. A já, jak se mi zdá, se budu v nynější

chvíli od nich lišiti jen v téhle jedné věci: nebudu se totiž snažit, leda mimochodem, aby se má řeč zdála pravdou přítomným, nýbrž aby se mně samému co nejvíce zdálo, že tomu tak jest. Uvažuji totiž, milý příteli – podívej se, jak zištně –, b takto: jestliže je pravda, co mluvím, je dobře dát se o tom přesvědčit; pakli však po smrti člověka již není nic, tu aspoň tuto samou chvíli před smrtí nebudu svým společníkům tak nepříjemný svými nářky a tato má nerozumnost se mnou nepotrvá – to by bylo věru zlé –, nýbrž zakrátko zahyne. Jsem tedy připraven, Simmio a Kebéte, a takto přistupuji k rozpravě. Vy pak, jestliže mne poslechnete, budete se málo starat o Sókrata, a mnohem více o pravdu; jestliže se vám bude zdát, že c mluvím něco pravdivého, projevte se mnou souhlas, pakli ne, všemi důvody mi odpírejte, abych snad já z horlivosti sám sebe a zároveň i vás neoklamal a pak neodešel, zanechaje ve vás jako včela žihadlo.

Nuže pojďme, řekl. Nejprve mi připomeňte, co jste říkali, jestliže se ukáže, že si to nepamatuji. Simmias, jak myslím, nedůvěřuje a bojí se, aby duše, třeba byla něco božštějšího a krásnějšího než tělo, přece dříve nezanikla, jsouc něco na způ- d sob harmonie; Kebés pak, zdálo se mi, se mnou sice souhlasí, že je duše něco trvalejšího než tělo, ale tohle prý je každému nejasné, zdali duše, když opotřebuje mnoho těl a mnohokrát, po opuštění posledního těla nyní sama nehyne a není-li právě toto smrt, zahynutí duše, protože tělo hyne stále bez přestání. Zdalipak je, Simmio a Kebéte, toto, co máme zkoumati, či něco jiného?

Oba souhlasili, že to je to.

Zdalipak tedy předcházející myšlenky odmítáte všechny, či e jedny ano, druhé ne?

Jedny ano, druhé ne.

Co tedy, otázal se, říkáte oné myšlence, že učení je vzpomínání, a když tomu tak jest, že nutně naše duše byla dříve někde jinde, nežli byla upoutána v těle? 92

Já, řekl Kebés, i tehdy jsem jí byl neobyčejně přesvědčen a také nyní při ní trvám jako při žádné jiné myšlence.

A já, řekl Simmias, jsem sám na tom také tak a velmi bych se divil, kdybych měl někdy o této věci nějaké jiné mínění.

A Sókratés pravil: Však musíš, příteli z Théb, pojmouti jiné mínění, ač jestliže zůstane v platnosti tahle domněnka, že harmonie je věc složená, duše pak že je jakási harmonie skládající se ze stavů napjatých po těle; vždyť asi nepřipustíš svou b vlastní myšlenku, že harmonie, věc složená, byla dříve, nežli byly ony věci, z kterých měla být složena. Či připustíš?

Nikterak, Sókrate.

Nuže, zdalipak pozoruješ, řekl Sókratés, že docházíš k tomuto důsledku, kdykoli říkáš, že duše byla dříve, než vstoupila do lidské podoby a lidského těla, ale že byla složena z věcí, které ještě nebyly? Neboť harmonie ti není nic takového, k čemu ji přirovnáváš, nýbrž dříve vzniká i lyra i struny i tóny, a to c ještě nesladěné, ze všeho pak naposled se tvoří harmonie a první zaniká. Tedy jak ti bude tahle myšlenka v souladu s onou?

Nijak, řekl Simmias.

A přece, pravil Sókratés, právě myšlence o harmonii, ač jestliže které jiné, by slušelo, aby byla souladná.

Ano, slušelo by, řekl Simmias.

Tato myšlenka tedy ti není v souladu; nuže hleď, kterou z obou myšlenek si vybereš, že učení je vzpomínání, či že duše je harmonie?

Mnohem raději onu, Sókrate. Tato totiž mě napadla bez důkazu, s jakousi pravděpodobností a líbivostí, odkud také oby- d čejně lidem vzniká mínění; já však jsem si vědom, že úsudky provádějící důkazy z pravděpodobnosti bývají chvástavé, a jestliže se člověk před nimi nemá na pozoru, velmi rády klamou, jak v geometrii, tak i ve všech ostatních oborech. Ale myšlenka o vzpomínání a učení byla odvozena z předpokladu, který je hoden přijetí. Bylo totiž asi řečeno, že naše duše jest

i před vstupem do těla právě tak, jako jí náleží jsoucnost mající jméno „to, co jest".[73] Já pak jsem přijal tento předpoklad, jak e jsem přesvědčen, náležitě a právem. Z toho tedy pro mne nutně vyplývá, jak se podobá, že nesmím připouštět ani u sebe ani u jiného myšlenku, že duše je harmonie.

A což, Simmio, řekl Sókratés, tato otázka: zdá se ti, že harmonii nebo některé jiné složenině náleží míti se nějak jinak, než jak se mají ony věci, z kterých je složena?

Nikterak. 93

A také, jak já se domnívám, ani že nic jiného nečiní, ani nic jiného netrpí kromě toho, co buď činí nebo trpí ony složky?

Souhlasil.

Tedy nenáleží harmonii, aby vedla ty věci, z kterých je složena, nýbrž aby jich následovala.

Zdálo se mu tak.

Je tedy vyloučeno, že by v harmonii nastal opačný pohyb nebo zvuk nebo nějaký jiný opak proti jejím částem.

Ovšem, to je vyloučeno.

A což, není-li každá harmonie přirozeně takovou harmonií, jak je naladěna?

Nerozumím.

Bezpochyby, řekl Sókratés, že jestliže se více naladí a ve větším rozsahu, ač je-li to možné, byla by více harmonií a roz- sáhlejší, pakli však méně a v menším rozsahu, menší a méně b rozsáhlou.

Ovšemže.

Je tedy snad tohle u duše, že by třeba v nejmenším byla jedna duše proti druhé duši právě tímto, totiž duší ve větším rozsahu a více nebo v menším rozsahu a méně?

Ani dost málo.

Nuže dále, při Diovi: říká se o duši, že jedna má rozum i ctnost a že je dobrá, druhá pak že má nerozumnost a nectnosti a že je špatná? A říká se to pravdivě?

Ovšemže pravdivě. c

Jak to tedy vysvětlí někdo z těch, kdo tvrdili, že duše je harmonie? Co řekne, že jsou tyto věci, které jsou v duších, i ctnost i špatnost? Snad že to je zase nějaká jiná harmonie a neharmoničnost? A jedna, dobrá, že je naladěna harmonicky a že má v sobě, sama jsouc harmonií, jinou harmonii, druhá pak že je i sama neharmonická a nemá v sobě jiné harmonie?

To já nemohu říci, odpověděl Simmias; ale je jasno, že by něco takového mluvil ten, kdo pronesl ono tvrzení.

d Avšak již napřed je souhlasně uznáno, že jedna duše není o nic více ani méně duší nežli druhá duše; tento pak souhlas praví, že jedna harmonie není o nic více ani ve větším rozsahu harmonií než druhá harmonie, ani méně ani v menším rozsahu. Pravda?

Ovšemže.

A že harmonie, když není o nic více ani méně harmonií, není ani více ani méně sladěna; je tomu tak?

Jest.

Když pak není ani více ani méně sladěna, je snad o něco více nebo méně účastna harmonie, či stejně?

Stejně.

Tedy zajisté duše, když jedna není právě tímto, totiž duší, o nic
e více ani méně než druhá, není také ani více nebo méně sladěna?

Tak jest.

Když se to s ní takto má, nebyla by o nic více účastna neharmoničnosti ani harmonie?

To tedy jistě ne.

A když se to s ní takto má, mohla by snad jedna více než druhá být účastna špatnosti nebo ctnosti, ač jestliže špatnost je neharmoničnost a ctnost harmonie?

O nic více.

Ba spíše snad, Simmio, podle správného úsudku žádná duše
94 nebude účastna špatnosti, ač jestliže jest harmonií; vždyť přece harmonie, když je dokonale právě tímto, harmonií, nikdy by nemohla být účastna neharmoničnosti.

Jistě ne.

Tedy ani duše ne špatnosti, když je dokonale duší.

Jak by také mohla, aspoň podle toho, co bylo napřed řečeno?

Tedy podle výsledku této úvahy všechny duše všech živých tvorů budou nám stejně dobré, ač jestliže jsou duše svou přirozeností stejně tím, co jsou, totiž dušemi.

Mně se tak zdá, Sókrate.

Zdalipak se ti také zdá, řekl Sókratés, že to je tak v pořádku a že by úsudek musil snášet tyto věci, kdyby byl správný onen předpoklad, že duše je harmonie? b

Ani dost málo.

A dále, otázal se, nemá snad ze všeho, co jest v člověku, podle tvého mínění vládu právě duše, zvláště rozumná?

Zajisté.

Zdalipak přitom ustupuje stavům tělesným, či se jim také staví na odpor? Myslím například něco takového, jako když je člověku horko a má žízeň a tu ho vleče na opačnou stranu, aby nepil, a když má hlad, aby nejedl – a tak asi vidíme i v jiných nesčíslných věcech, jak se duše staví na odpor tělesným stavům; či ne?

Ovšemže ano. c

Nuže, zdalipak jsme zase v dřívější úvaze souhlasně neuznali, že by duše jakožto harmonie nikdy nezněla protivně proti tomu, jak by se napínaly a povolovaly a rozechvívaly a do kteréhokoli jiného stavu se dostávaly ty věci, z kterých by právě harmonie vznikala, nýbrž že jich následuje a nikdy by jich sama neřídila?

Ano, uznali jsme, jak by ne?

A hle, nyní se nám jeví, že dělá něco zcela opačného, že totiž řídí ony všechny činitele, z kterých prý jest, a bezmála ve všem po celý život se jim staví na odpor a všemi způsoby jim d vládne jako paní: jedny krotí přísněji a s bolestmi, což se děje v gymnastice a v lékařství, jiné mírněji, a tu vyhrožuje, tu napomíná, rozmlouvajíc s žádostmi a hněvy a strachy, jako by

ona byla něco jiného a ony také něco jiného. Něco takového má asi také Homér v *Odysseii*,[74] kde praví o Odysseovi:

potom se udeřil v prsa a takto domluvil srdci:
jenom to, srdce, snes; vždyť sneslo jsi horší už věci.

e Domníváš se, že měl při skládání těchto veršů na mysli, jako by duše byla harmonie a dávala se vésti od tělesných stavů? Ne snad spíše, že je sama vede a nad nimi vládne a že je sama cosi mnohem božštějšího, než aby byla srovnávána s harmonií?

Při Diovi, Sókrate, mně se tak zdá.

Tedy to není, můj milý, nijak v pořádku, abychom říkali, že duše je nějaká harmonie; vždyť bychom se neshodovali, jak se podobá, ani s Homérem, božským básníkem, ani sami se sebou.

95 Je tomu tak.

Nuže dobře, řekl Sókratés; s Thébankou Harmonií nám to dopadlo, jak se podobá, hezky smířlivě; ale jak to bude s Kadmem,[75] Kebéte? Jak si toho usmíříme a jakou řečí?

Zdá se mi, řekl Kebés, že ty to vynalezneš; aspoň tenhle důkaz proti harmonii jsi pronesl proti mému nadání tak zvláštním způsobem! Když byla tvá myšlenka za řeči Simmiovy v úzkých, velice jsem se divil, bude-li si kdo moci něco počíti s jeho b výkladem; tu se mi zdálo velmi divným, že nevydržel hned prvního útoku tvé řeči. Proto bych se nedivil, kdyby se totéž stalo i řeči Kadmově.

Můj milý, řekl Sókratés, jen ne tak veliká slova, aby snad nám něco neuřklo a neobrátilo na útěk úvahu, která má přijíti. Než o to se postará bůh, my pak jako u Homéra jdouce blízko proti sobě zkoušejme, zdali snad je v tvé řeči něco podstatného. Jest pak jádro toho, co hledáš, tohle: žádáš, aby bylo dokázáno, c že naše duše je nezničitelná a nesmrtelná, sice že bude nerozumná a pošetilá ta nebojácnost muže filosofa, který maje zemříti se nebojí a soudí, že se bude mít na onom světě mnohem lépe, než kdyby zemřel proživ život jiným způsobem. Ale

ukazovati, že duše je něco silného a podobného bohu a že byla ještě dříve, nežli jsme se my stali lidmi – to všechno, jak pravíš, může bez překážky znamenat ne nesmrtelnost, ale že duše je něco věkovitého a že dříve kdesi byla nevýslovně dlouhý čas a že znala i dělala velmi mnoho věcí; avšak jistě že přes to všechno nebyla nic nesmrtelného, nýbrž právě to, že přišla do lidského těla, bylo jí počátkem zkázy, jakoby nemoc; a v útra- d pách prý žije tento život a končíc jej v takzvané smrti že hyne. A nic na tom podle tvé řeči nezáleží, zdali vchází do těla jednou či mnohokrát, aspoň pokud jde o strach jednoho každého z nás; neboť ten strach je oprávněný, není-li člověk nerozumný, pokud nevíme ani nemůžeme odůvodniti, že duše je něco nesmrtelného. Takové asi jsou, myslím, věci, Kebéte, co e říkáš; a úmyslně to znova opakuji, aby nám nic neuniklo a abys mohl, chceš-li, něco přidati nebo ubrati.

A Kebés pravil: Ne, nic nepotřebuji v tu chvíli ani ubrat ani přidat; jest to opravdu tohle, co říkám.

A tu Sókratés udělal dlouhou přestávku a něco sám u sebe promyslil; potom pravil: To není maličkost, Kebéte, co hledáš; neboť je třeba úplně probrati příčinu vznikání a zániku. Já ti 96 tedy vyložím, budeš-li chtít, své zkušenosti o těch věcech; potom, bude-li se ti jevit něco z toho, co řeknu, užitečným, užiješ toho k přesvědčení ve věcech, o kterých mluvíš.

Ale ovšemže chci, řekl Kebés.

Poslouchej tedy, já ti to povím. Já, Kebéte, když jsem byl mlád, neobyčejně jsem zatoužil po tom vědění, které nazývají vědou[76] o přírodě; zdálo se mi totiž něčím znamenitým znáti příčiny každé věci, čím každá věc vzniká a čím zaniká a čím jest. A mnohokrát jsem přemítal sem a tam, uvažuje nejprve o takovýchto věcech: když se teplo a studeno dostane do jaké- b hosi kvašení, zdalipak se tehdy, jak někteří tvrdili,[77] vskutku z toho líhnou živočichové? A zdalipak to, čím myslíme, je krev, či vzduch, či oheň?[78] Nebo žádná z těchto látek, nýbrž je

to tak, že mozek[79] poskytuje sluchové, zrakové i čichové počitky a z těch vzniká paměť a mínění, a z paměti a mínění, když se ustálí, že takto vzniká vědění? A zase naopak jsem zkoumal
c zániky těchto věcí a různé stavy věcí nebeských i pozemských, konečně však jsem se sám sobě uzdál tak neschopným k tomuto zkoumání jako nic jiného na světě. A povím ti něco, co o tom dostatečně svědčí: dříve jsem měl totiž o některých věcech určité vědomosti, jak se zdálo mně i ostatním, tehdy však jsem tímto zkoumáním pro ně tak silně oslepl, že jsem ztratil z vědomí i to, o čem jsem se předtím domníval, že to vím; to se týkalo mimo mnoho jiných věcí i otázky, čím člověk roste. O tom jsem se totiž předtím domníval, že to je každému jasné, totiž že roste pitím a jídlem; když totiž z pokrmů přibude
d k masu maso a ke kostem kosti a když takto obdobně i k ostatním částem přibude to, co je každé z nich příbuzné, tehdy že se původně malé množství hmoty později rozmnoží, a tak že se malý člověk stává velkým. Takto jsem se tehdy domníval; nezdá se ti, že dobře?

Ó ano, řekl Kebés.

Nuže podívej se ještě na tohle. Domníval jsem se, že stačí pro mé mínění, kdykoli znamenám, že veliký člověk přistoupiv k malému je větší samou hlavou,[80] a tak i kůň v poměru ke
e koni; a ještě zřejmější příklady než tohle: deset se mi zdálo více než osm proto, že to je osm a ještě dvě, a dvouloketní míra že je větší než jeden loket, protože jej svou polovicí přečnívá.

Nuže, řekl Kebés, a co se ti zdá nyní o těch věcech?

To, že jsem, ví bůh, daleko od domněnky, jako bych znal příčinu některé z těchto věcí; vždyť si ani nevěřím, že když někdo k jednotce přidá jednotku, že se buďto ta jednotka, ke které bylo přidáno, nebo ta, která byla přidána, stala dvojkou,
97 nebo že ta, která byla přidána, a ta, ke které byla přidána, se staly dvojkou přidáním jedné ke druhé; je mi totiž divné, že když jedna i druhá jednotka byly od sebe zvlášť, byla každá z nich jednotkou a nebyly tehdy dvě, ale když se k sobě vespo-

lek přiblížily, tu se jim tohle stalo příčinou, aby se z nich stala dvojka, totiž to sejití, že byly položeny blízko vedle sebe. Ani když někdo rozdělí něco, co je jedno, nemohu již míti přesvědčení, že zase to je příčinou, to rozdělení, že vznikla dvojice; neboť tu se vyskytuje opačná příčina vzniku dvojice než tehdy. Tehdy totiž byla v tom, že se jedno s druhým vespolek b sbližovalo a skládalo, nyní že se jedno od druhého oddaluje a odlučuje. Ani si už nemohu zjednati přesvědčení, že vím, čím vzniká jedno, a jedním slovem ani o ničem jiném, čím vzniká nebo zaniká nebo jest při tomto způsobu postupu, nýbrž sám nazdařbůh míchám jakýsi jiný způsob, a tento nijak nepřipouštím.

Ale jednou jsem slyšel kohosi čísti z knihy, jak pravil, Anaxagorovy,[81] že prý rozum jest to, co působí řád a co je všeho příčinou; tu jsem měl radost z této příčiny a zdálo se mi, že to c je jaksi v pořádku, že rozum jest příčinou všech věcí, a pomyslil jsem si, že je-li tomu tak, že tedy rozum, působící řád, všechno pořádá a každou jednotlivou věc klade tam, kde by byla v nejlepším stavu; jestliže by tedy někdo chtěl nalézti u každé věci příčinu, jak vzniká nebo zaniká nebo jest, že musí u ní nalézti to, jaké je pro ni nejlepší buď bytí nebo kterýkoli jiný stav nebo činnost; z tohoto tedy důvodu že nenáleží člově- d ku nic jiného zkoumati, jak o té samé věci, tak o ostatních[82] nežli stav nejlepší a nejdokonalejší. Ten člověk pak že zároveň nutně zná i horší stav, neboť vědění o tom obojím je totéž. Toto pak uvažuje, ke své radosti jsem myslil, že jsem nalezl učitele příčiny toho, co jest, odpovídajícího mému přání, Anaxagoru, a ten že mi nejprve poví, zdali je země plochá, či kulatá,[83] a až mi to poví, že mi k tomu vyloží i příčinu a nutnost, a to tak, že e řekne, co je lepší, a že bylo lépe, aby byla taková; a jestliže řekne, že jest země uprostřed,[84] že k tomu vyloží, že bylo lépe, aby byla ve středu; a jestliže mi toto objeví, byl jsem připraven, že už nikdy nezatoužím po jiném druhu příčiny. Ovšem také o Slunci jsem byl připraven zrovna tak se dovědět, i o Mě-

síci a o ostatních hvězdách, o jejich poměrné rychlosti a obratech a ostatních stavech, jak asi jest pro každou lépe vykonávati ty činnosti a snášeti stavy, které snáší. Neboť nikdy bych si byl o něm nemyslil, že by při svém tvrzení, že jsou ty věci spořádány od rozumu, uvedl pro ně nějakou jinou příčinu, nežli že je nejlepší, aby byly tak, jak právě jsou. Myslil jsem tedy, že dávaje každé jednotlivé z nich i všem společně náležitou příčinu, vyloží to, co je pro každou zvlášť nejlepší a co je společné dobré pro všechny. A nebyl bych dal ani za nevímco ty naděje, nýbrž chopil jsem se velmi horlivě těch knih a četl jsem je, co nejrychleji jsem mohl, abych co nejdříve znal to nejlepší i horší.

Tu však jsem se, příteli, rázem rozloučil s tou neobyčejnou nadějí, když pokračuje v čtení vidím, že ten muž k ničemu neužívá rozumu, ani mu nepřičítá žádné příčiny směřující k pořádání věcí, nýbrž že za příčiny uvádí vzduchy a aithéry a vody a mnoho jiných divných věcí. A zdálo se mi, že se to má s ním zcela podobně, jako kdyby někdo napřed říkal, že cokoli Sókratés koná, koná všechno z rozumu, a potom, když by se pokusil jmenovati příčiny jednotlivých mých úkonů, by řekl, nejprve že já zde nyní sedím z té příčiny, že se mé tělo skládá z kostí a svalů a kosti že jsou pevné a jsou od sebe odděleny mezerami, kdežto svaly se mohou napínati a povolovati, objímajíce kosti s masem i kůží, která to drží pohromadě; když se tedy kosti ve svých spojeních pohybují sem a tam, svaly svým povolováním a napínáním patrně způsobují, že já jsem schopen ohýbati nyní své údy, a pro tuto příčinu tady skrčen sedím. A pro to, že s vámi rozmlouvám, by pak zase jmenoval jiné takové příčiny, zvuky a vzduch i sluch a nesčíslně mnoho jiných takových věcí, ale zapomněl by jmenovati ty opravdové příčiny, že když Athéňané uznali za dobré mě odsouditi, z té příčiny také zase já uznávám za dobré zde seděti a za spravedlivé zůstat a podstoupit trest, který poručí; neboť, u psa,[85] tyhle svaly a ty kosti by byly, myslím, už dávno buď v Megaře nebo

v Boiótii, kam by byly zaneseny míněním o tom, co je nejlepší, kdybych si nebyl myslil, že spravedlivější a krásnější než utíkání a prchání je učinit obci zadost a podstoupiti trest, kterýkoli ona stanoví. Ale nazývati takovéto věci příčinami je příliš nevhodné; jestliže by však někdo říkal, že kdybych neměl takové věci jako kosti a svaly a co všecko jiného mám, nebyl bych s to, abych dělal, co se mi uzdá, mluvil by pravdu; avšak říkat, že ty věci jsou příčinou, že dělám to, co dělám, a že to znamená jednati podle rozumu, a ne volba toho, co je nejlepší, v takové řeči by bylo mnoho a veliké lehkomyslnosti. Jak je možno nerozeznati, že něco jiného je to, co je vskutku příčinou, a něco jiného je to, bez čeho by příčina nikdy nebyla příčinou! A tu, jak vidím, lidé právě to jakoby ve tmě nahmatávají a mluví o tom jako o příčině, užívajíce tu názvu nenáležitého. Proto tedy také jeden obklopuje zemi vírem a dělá, že je země udržována na svém místě nebem,[86] druhý jako širokým neckám jí podkládá za podstavec vzduch.[87] Ale tu moc, která působí, že ty věci jsou nyní v takové poloze, jaká je pro ně nejlepší, tu ani nehledají, ani netuší, že má jakousi daimonskou sílu, nýbrž si myslí, že by dovedli jednou nalézti nového Atlanta,[88] silnějšího, než jest ten náš, nesmrtelnějšího a lépe všechno udržujícího, a nic netuší, že to je v pravém smyslu slova dobro a potřebno, co svazuje[89] a drží pohromadě. Kdybych se mohl poučit o takovéto příčině, jak to s ní asi je, s největší radostí bych vstoupil ke komukoli do učení; když však jsem byl zde o ni připraven a nebyl jsem schopen ani sám ji nalézti, ani se o ní poučiti od jiného, užil jsem druhého způsobu plavby k hledání příčiny.[90] Přeješ si, Kebéte, abych ti o něm učinil výklad, s jakou námahou jsem jej provedl?

Ano, neobyčejně si to přeji.

Nuže tedy, pokračoval Sókratés, když už jsem měl dost toho zkoumání věcí, potom se mi zdálo, že si musím dát pozor, aby se mi nestalo totéž, co se stává těm, kdo se dívají na zatmění

slunce a konají pozorování: někteří si totiž kazí oči, jestliže ne-
e pozorují obraz slunce na vodě nebo na něčem takovém. Takového něco jsem si pomyslil i já a dostal jsem strach, abych nadobro neoslepl na duši, kdybych hleděl očima na věci a snažil se jich každým smyslem dosáhnouti. Tu se mi tedy uzdálo, že se musím utéci k myšlenkám a na nich pozorovati pravdu
věcí. Ovšem snad mé přirovnání jistým způsobem není pří-
100 padné; neboť nepřipouštím tak docela, že ten, kdo pozoruje jsoucna na myšlenkách, pozoruje je více na obrazech než ten, kdo je pozoruje na věcech samých. Než tedy dal jsem se tímto směrem: pokaždé si učiním základem myšlenku, o které usoudím, že je nejpevnější, a cokoli se podle mého zdání s ní shoduje, to pokládám za pravdivé, ať jde o příčinu nebo o všechny ostatní věci, cokoli pak se o ní neshoduje, za nepravdivé. Chci ti ještě zřetelněji pověděti, co myslím, neboť se domnívám, že tomu nyní nerozumíš.

Bůh ví, řekl Kebés, ne příliš.

Nuže myslím to takto – není to nic nového, nýbrž jen to, co
b jsem stále mluvil i jindy a také v přítomné rozmluvě bez přestání mluvím. Hodlám se tedy pokusit ti ukázati ten druh příčiny, který jsem si pracně sestrojil, a vracím se k oněm mnoho přetřásaným myšlenkám a od nich začínám, předpokládaje totiž, že jest jakési krásno samo o sobě a tak i dobro, velikost a všechno ostatní; jestliže mi ty věci připouštíš a uznáváš, že jsou, doufám, že ti z toho naleznu příčinu a dokážu, že je duše nesmrtelná.

Ale ano, řekl Kebés, věz, že ti to připouštím, a hleď co nej-
c rychleji provésti svůj důkaz.

Pozoruj tedy důsledky oněch věcí, zdali budeš mít o nich stejné mínění se mnou. Zdá se mi totiž, že jestliže jest něco jiného krásného mimo samo krásno, není krásné pro nic jiného než proto, že má účast v onom krásnu; a tak soudím o všech věcech. Připouštíš takovouto příčinu?

Připouštím.

Proto tedy již nechápu, řekl Sókratés, ostatních příčin, těch učených, ani jim nemohu rozumět; ale jestliže mi někdo říká, proč je něco krásné, totiž že má buď skvoucí barvu nebo d krásný tvar nebo některou jinou z takových vlastností, tu nechávám to ostatní být – neboť při všem ostatním jsem jen uváděn ve zmatek –, avšak držím se prostě a neučeně a snad i bláhově toho, že nic jiného to nečiní krásným nežli buď přítomnost nebo účast onoho krásna, nebo ať už to krásno sem přistoupilo kudykoli a jakkoli;[91] o této věci se totiž ještě nemohu určitě vyslovit, ale o tom ano, že všecky krásné věci jsou krásné krásnem. Neboť toto se mi zdá nejbezpečnější odpovědí i mně samému i jinému; když bych se držel této myšlenky, e myslím, že bych nikdy nepadl, a naopak pokládám za bezpečné odpovědět i sám sobě i komukoli jinému, že krásné věci jsou krásné krásnem. Či nezdá se tak i tobě?

Ano, zdá se.

A tedy velikostí že jsou veliké věci veliké a větší větší a malostí menší věci menší?

Ano.

Tedy ani ty bys nepřisvědčil, kdyby někdo o někom řekl, že je proti druhému větší hlavou,[92] a ten menší že je právě tímtéž menší. Proti tomu bys důrazně prohlašoval, že ty nesoudíš nic 101 jiného, nežli že všechno, cokoli je proti druhému větší, není větší ničím jiným než velikostí, a pro to, pro velikost, že je větší, a co je menší, že ničím jiným není menší než malostí, a pro to, pro malost, že je menší. Obával by ses, myslím, aby proti tobě nevystoupila nějaká námitka, kdybys řekl, že je někdo větší a menší hlavou; mohlo by se ti namítnout, předně, že podle tebe to větší je větší a to menší je menší touž věcí, potom, že ten větší je větší hlavou, malou věcí, a to že je tedy b div, být veliký něčím malým; či by ses toho nebál?

A Kebés zasmáv se řekl: Arciže.

Jistě tedy, pravil Sókratés, by ses bál říci, že deset je dvěma více než osm a působením této příčiny nad ono číslo vyniká,

a ne že to je množstvím a skrze množství; a dvouloketní míra že jest polovicí větší než loket, a ne velikostí – to je jistě asi tatáž obava.

Ovšemže.

A jistě by ses měl na pozoru, abys neřekl, že když se k jedné
c přidá jedna, že příčina vzniku dvou je to přidání, nebo když se jedna rozpůlí, to rozpůlení? A hlasitě bys volal, že nevíš, že by každá jednotlivá věc vznikala nějak jinak než tím, že nabude účasti ve vlastní jsoucnosti každého jednotlivého jsoucna, v kterém právě má účast, a tak i v těchto případech že nemůžeš uvésti žádnou jinou příčinu vzniku dvou nežli nabytí účasti v dvojce; té že se musí státi účastny ty věci, které mají býti dvě, a jednotky to, cokoli má být jedno; ale tohle rozpůlování a přidávání a ostatní takovéto chytrosti bys nechal být a po-
d nechal bys takové odpovědi těm, kteří jsou tebe moudřejší. Ty sám obávaje se, jak se říká, svého vlastního stínu a své nezkušenosti, držel by ses té bezpečné opory, která je v onom předpokladu, a odpověděl bys takto. Kdyby pak někdo sahal na sám předpoklad, nechal bys ho být a neodpověděl bys, dokud bys neprozkoumal, zdali ti důsledky z něho vzešlé vespolek souhlasí či nesouhlasí; a kdybys měl podati výklad o něm samém, podával bys jej zrovna tím způsobem, že bys položil za základ zase jiný předpoklad, který by se ti z vyšších předpokla-
e dů jevil nejlepším, až bys přišel k něčemu vyhovujícímu. Přitom by ses však nepletl jako milovníci sporných řečí, tak abys rozmlouval o počátku[93] i o těch věcech, které z něho pocházejí, jestliže bys chtěl vskutku nalézti některé ze jsoucen. Neboť o tom u nich snad není ani řeči a nevěnují tomu žádnou péči; pro svou moudrost jsou totiž schopni všechno dohromady míchat a při tom přece dovedou být sami sebou spokojeni; ty však, ač jsi-li z milovníků moudrosti, myslím, že bys dělal tak, jak já pravím.

102 Máš zcela pravdu, řekl Simmias a zároveň i Kebés.

Ech. U Dia, Faidóne, to se rozumí; neboť podle mého zdání to pověděl neobyčejně jasně i pro toho, kdo má jen trochu málo rozumu.

Faid. Ovšemže, Echekrate, a také všem přítomným se tak zdálo.

Ech. A jistě i nám, kteří jsme tehdy nebyli přítomni a nyní to posloucháme. Než jaképak řeči se mluvily potom?

Faid. Jak se já domnívám, když mu bylo tohle připuštěno a souhlasilo se, že každý jednotlivý z těch pojmových druhů[94] něco jest a že ostatní věci nabývajíce v nich účasti dostávají b
právě podle nich jméno, potom se tázal: Jestliže tedy o tom takto soudíš, zdalipak, kdykoli řekneš, že Simmias je větší než Sókratés, ale menší než Faidón, tehdy neříkáš, že v Simmiovi jest obojí, i velikost i malost?

Arciže.

Ale jistě uznáváš, že věta „Simmias převyšuje Sókrata" není tak doslova pravda. Neboť jistě Simmias ho nepřevyšuje už od přirozenosti tím, že jest Simmias, nýbrž velikostí, kterou právě c
má; a také nepřevyšuje Sókrata, protože Sókratés je Sókratés, nýbrž protože Sókratés má malost proti jeho velikosti, pravda?

Pravda.

A také není od Faidóna převyšován tím, že Faidón je Faidón, nýbrž protože má Faidón velikost proti Simmiově malosti.

Tak jest.

Takto tedy má Simmias přívlastek i že je malý i že je velký, protože je uprostřed mezi oběma: u jednoho poddává svou malost jeho velikosti, aby nad něj vynikala, kdežto proti druhému d
staví svou velikost, vynikající nad jeho malost. A přitom se zasmál a řekl: Podobá se, že se začínám vyjadřovat dokonce až příliš důkladně,[95] ale vskutku tomu asi tak je, jak pravím.

Souhlasil.

Říkám to pak proto, že chci, abys nabyl téhož mínění jako já. Mně je totiž zřejmé, nejenom že velikost sama nikdy nechce být zároveň velká i malá, nýbrž i ta velikost, která je v nás, že nikdy k sobě nepřijímá malost a nechce býti převyšována.

Avšak nastává jedno z dvojího, buďto že prchá a ustupuje,
e když k ní přichází opak, totiž malost, nebo když ten opak přijde, že zanikne; nechce však vyčkávati a přijmouti malost a býti něčím jiným, než byla. Tak například já mohu přijmout a vyčkati malost a ještě jsem ten, kdo právě jsem, tedy já, právě ten, jsem malý; avšak ona, jsouc veliká, se neosmělí být malá. Zrovna tak i malost, která jest v nás, nikdy nechce ani se stávat ani být veliká, a tak ani žádná jiná z opačných věcí,
103 pokud ještě jest, co byla, nechce zároveň se stávati a býti opakem, nýbrž při styku s opakem buď odchází, nebo hyne.

Docela tak se mi to zdá, řekl Kebés.

A tu pravil kdosi z přítomných, uslyšev to – kdo však to byl, dobře se nepamatuji: Pro bohy, což jsme neuznávali ve své dřívější úvaze pravý opak toho, co se říká nyní? Že z menšího vzniká větší a z většího menší? A že vůbec v tom mají vznik věci opačné, ve věcech opačných? Avšak nyní se patrně tvrdí, že se to nikdy nemůže stát.

A Sókratés obrátiv hlavu a uslyšev ta slova pravil: Tvá připo-
b mínka byla chrabrá, ale neuvědomuješ si rozdílu mezi tím, co se tvrdí nyní, a tím, co se tvrdilo tehdy. Tehdy se totiž tvrdilo, že z opačné věci vzniká opačná věc, kdežto nyní, že opačná věc sama se nikdy nemůže stát opačnou sama sobě, ani ta, která je v nás, ani která je v přírodě.[96] Ano, můj milý, tehdy jsme mluvili o věcech, které mají opaky a které jsme nazývali jejich názvy, kdežto nyní mluvíme o pojmech samých, které jsou ve věcech a jejichž názvy věci mají; a právě o těch pojmech tvrdíme, že by nikdy nechtěly přijmouti vznik jedny z druhých. A zároveň
c pohlédnuv na Kebéta řekl: Snad nezpůsobilo, Kebéte, i v tobě nějaký zmatek něco z toho, co tento zde řekl?

Teď to se mnou není takové, řekl Kebés; tím ovšem neříkám, že mi mnoho věcí nepůsobí zmatek.

Shodli jsme se tedy, pravil Sókratés, naprosto v tom, že opak nikdy nebude opakem sám sobě.

Docela tak.

Ještě považ i tohle, řekl, zdali se tedy se mnou shodneš. Nazýváš něco teplým a něco studeným?

Zajisté.

Zdalipak totéž, čemu říkáš sníh a oheň?

Ví bůh, to jistě ne.

Tedy teplé je něco různého od ohně a studené něco různého od sněhu?

Ano. d

Tedy tohle je, myslím, tvé mínění, že to, co je sníh, přijme-li do sebe teplo, jak jsme pravili dříve, již nikdy nebude to, co bylo, totiž sníh a teplo, nýbrž že po příchodu tepla buď mu ustoupí, nebo zanikne.

Ovšemže.

A tak také i oheň, přijde-li k němu studeno, že buď ustoupí, nebo zanikne, že se však nikdy neosmělí po přijetí studenosti být ještě to, co byl, oheň a studeno.

Máš pravdu. e

Je to tedy, pravil Sókratés, u některých z takových věcí tak, že se netoliko pojmový druh sám domáhá svého jména na všechny časy, nýbrž i něco jiného, co sice není onen pojmový druh, ale má, pokud jest, povždy jeho způsobu.[97] Snad bude ještě jasnější, co myslím, na tomto příkladě. Liché musí patrně stále dostávat toto jméno, které nyní vyslovujeme, či ne?

Ovšemže.

Zdalipak jen ono samo jediné ze všeho, co jest – na to se totiž táži –, či také něco jiného, co sice není totožné s lichým, přece však se musí spolu se svým vlastním jménem stále nazý- 104
vat i takto, lichým, protože má takovou přirozenou povahu, že se nikdy od lichého neodlučuje? Myslím pak, že to je něco, jako je s trojkou i s mnoha jinými pojmy. Pozoruj to u trojky. Nezdá se ti snad, že má být stále nazývána i svým vlastním jménem i jménem lichého, ačkoli liché není totéž co trojka? Ale přece takovou má přirozenou povahu i trojka i pětka, i celá polovice všech čísel, že sice nejsou totéž, co liché, ale každé

b z nich je vždy liché; a zase číslo dvě a čtyři a celá druhá řada čísel, ačkoli nejsou totožná se sudými, přece každé z nich je vždy sudé. Připouštíš to, či ne?

Jak by ne?

Dívej se tedy, co chci ukázat. Jde o tohle: vychází najevo, že netoliko ony opaky se vespolek nepřijímají, nýbrž i všechny ty věci, které sice samy nejsou mezi sebou opačné, ale opaky mají stále v sobě, i ty, jak se podobá, nepřijímají onoho pojmového druhu, který je opačný tomu, který jest v nich, nýbrž při jeho
c příchodu buď zanikají, nebo ustupují. Či neřekneme o čísle tři, že dříve buď zanikne nebo se s ním stane cokoli jiného, nežli by vydrželo, aby jsouc číslem tři stalo se sudým?

Ovšemže ano, řekl Kebés.

A přece není dvojka opakem trojky.

Jistě ne.

Nejsou to tedy jen opačné pojmy, které nesnášejí příchod jeden druhého, nýbrž také některé jiné věci nesnášejí příchod opaků.

Máš zcela pravdu.

Chceš tedy, abychom určili, budeme-li s to, které to jsou?

Ovšemže.

d Zdalipak by to byly, Kebéte, ty, které přinucují to, cokoli zaujmou,[98] aby podržovalo nejenom svou vlastní ideu, nýbrž vždycky také ještě ideu něčeho, co je něčemu opakem?[99]

Jak to myslíš?

Jak jsme právě mluvili. Víš přece, že cokoli zaujme idea čísla tři, musí být netoliko tři, nýbrž i liché.

Ovšemže.

K něčemu takovému tedy, tvrdíme, nikdy by nepřistoupila idea opačná oné způsobě, která by to vytvářela.

Jistě ne.

A vytvářela to lichost?

Ano.

A té je opakem způsoba sudého?

Ano.

Tedy k číslu tři nikdy nepřijde idea sudého.

To ne. e

A tak je číslo tři neúčastno sudého.

Neúčastno.

Trojka je tedy nesudá.

Ano.

Co se tedy týče mých slov, že musíme určiti, které pojmy, ač nejsou něčemu opačné, přece to nepřijímají – jako například nyní trojka, ač není opakem sudého, nicméně ho nepřijímá, neboť stále s sebou přináší jeho opak, a tak i dvojka proti lichému a oheň proti studenému a přemnoho jiných věcí –, nuže viz tedy, zdali to určuješ takto: není to jenom opak, který nepřijímá opaku, nýbrž i ta 105
věc, která přináší něco opačného proti tomu, k čemu sama jde,[100] ta sama přinášející věc, nikdy by nepřijala opak pojmu přinášeného. A opakuj si znova v mysli, neboť není špatné slyšet jednu věc mnohokrát. Číslo pět nepřijme ideje sudosti, ani číslo deset, jeho dvojnásobek, ideje lichosti. Ovšem dvojnásobek je také sám opakem něčeho jiného,[101] ale přece nepřijme ideje lichosti; a jistě ani pojem půldruhého ani ostatní takové zlomky obsahující polovinu b
nepřijmou ideje celku, a podobně zase třetina a všechny takové zlomky. Snad totiž sleduješ a máš o tom stejné mínění.

Zcela rozhodně mám stejné mínění a sleduji.

Tak tedy mluv zase ze začátku. Ale neodpovídej mi slovy mých otázek, nýbrž ber si příklad ze mne. Říkám to proto, že vedle odpovědi, o které jsem mluvil na první místě, té jisté odpovědi, vidím po nynějším výkladu jinou jistotu. Kdyby ses mne totiž ptal, co svým vniknutím do těla způsobí, že tělo bude teplé, nedám ti tu jistou odpověď, tu nevzdělanou,[102] že teplost, nýbrž tu c
vtipnější, vyplývající z nynějšího výkladu,[103] že oheň. Ani jestliže se otážeš, co svým vniknutím do těla způsobí, že tělo onemocní, neřeknu, že nemoc, nýbrž že horečka; ani na otázku, co svým vniknutím do čísla způsobí, že číslo bude liché, neřeknu že lichost, nýbrž že jednotka. A tak dále. Nuže viz, zdali už dostatečně víš, co chci.

Ano, úplně dostatečně.

Odpověz tedy, řekl Sókratés, co svým vniknutím do těla způsobí, že tělo bude živé?

Duše, odpověděl.

A je tomu vždycky tak?

Jak by ne? řekl Kebés.

d Cokoli tedy zaujme sama duše, vždy k tomu přichází přinášejíc život?

Ovšemže přichází.

Zdalipak je něco opakem života, či nic?

Jest.

Co?

Smrt.

Jistě tedy duše nikdy nepřijme opak toho, co sama vždy přináší, jak vyplývá z toho, o čem jsme se dříve shodli?

Zcela rozhodně, pravil Kebés.

Nuže, jak jsme právě před chvílí nazývali to, co nepřijímá ideje sudosti?

Nesudým.

A co nepřijímá spravedlivého a cokoli nepřijímá músického?

Nemúsickým a tamto nespravedlivým.

e Dobře; a jak nazveme to, co nepřijímá smrti?

Nesmrtelným.

Duše nepřijímá smrti, pravda?

Nepřijímá.

Tedy duše je věc nesmrtelná.

Nesmrtelná.

Dobře; to tedy máme pokládat za dokázáno, či jak se ti zdá?

Zcela dostatečně to je dokázáno, Sókrate.

A co dále, Kebéte? řekl Sókratés. Kdyby nesudé nutně musilo být nezničitelné, zdalipak by nebylo nezničitelné i číslo tři?

106 Jak by ne?

Tedy zajisté i kdyby neteplé bylo nutně nezničitelné, tu kdykoli by někdo přiblížil ke sněhu teplo, sníh by unikal, zůstávaje

neporušen a neroztavený. Vždyť by nemohl zaniknouti, ani zase by nemohl zůstat a přijmout teplost.

Máš pravdu.

Právě tak také, myslím, kdyby nestudené bylo nezničitelné, kdykoli by přicházelo na oheň nějaké studeno, oheň by nikdy nehasl ani by nezanikal, nýbrž neporušen by odešel pryč.

Nutně.

Není-li pak tedy nutno souditi takto i o nesmrtelném, jestliže je nesmrtelné i nezničitelné, je pro duši nemožno, aby hynula, b když by na ni šla smrt; neboť podle toho, co bylo dříve řečeno, nepřijme smrti ani nebude mrtva, právě tak jako číslo tři nebude, jak jsme řekli, sudé, a tak ani sama lichost, ani oheň nebude studený, a tak ani teplost v ohni obsažená. Tu by někdo řekl: „Ale co brání, aby tomu nebylo tak, že se liché sice nestává sudým, když k němu přichází sudé, jak bylo uznáno, avšak že zanikne a místo něho vznikne sudé?“ Tomu, kdo by tak mluvil, c bychom nemohli dokázat, že nezaniká; vždyť nesudé není nezničitelné; ovšem kdybychom to byli spolu uznali, snadno bychom dokazovali, že po příchodu sudého liché i číslo tři odcházejí pryč. Také o ohni i teplém i o ostatních věcech bychom mohli takto dokazovat. Či ne?

Ovšemže ano.

Tak je tomu tedy i nyní s nesmrtelnem: jestliže uznáváme, že je také nezničitelné, byla by duše kromě toho, že je nesmrtelná, i nezničitelná; pakli však neuznáváme, bylo by potřebí jiné úvahy.

Ne, nic není potřebí, aspoň ne k tomuto účelu; neboť sotva d by něčemu jinému bylo možno nepřijímat zkázu, jestliže přijme zkázu nesmrtelné, jež jest věčné.

Bůh, pravil Sókratés, sám pojem života i je-li co jiného nesmrtelného – o tom by, myslím, všichni uznali, že nikdy nezaniká.

Jistě, u Dia, všichni lidé, a jak myslím, ještě více všichni bohové.

Když tedy to, co je nesmrtelné, je také nezničitelné, nemusíme snad soudit, že duše, je-li nesmrtelná, je také nezhubitelná?

Zcela nutně.

Když tedy přichází na člověka smrt, tehdy smrtelná jeho složka, jak se podobá, umírá, ale nesmrtelná odchází pryč neporušena a nezničena, ustoupivši smrti.

To je patrné.

Tedy nade všechnu pochybnost, Kebéte, je duše nesmrtelná a nezničitelná a vskutku budou naše duše v Hádu.

Jistě nemám, Sókrate, k tomuto co jiného říci, ani nemohu po žádné stránce nevěřit těm úvahám. Ale jestliže má tuhle Simmias nebo někdo jiný co říci, bylo by dobře, aby to nezamlčel; neboť nevím, na kterou jinou vhodnější dobu by to mohl odkládat, nežli je nyní přítomná, chce-li o takových věcech buď něco promluvit nebo uslyšet.

Věru ani já sám, pravil Simmias, již nevím, jak bych tomu po těchto výkladech nevěřil. Avšak velikost předmětu, o kterém se mluví, a to, že mám malé mínění o lidské slabosti, mě nutí, abych ještě měl sám u sebe pochybnosti o tom, co bylo řečeno.

Nejenom to, Simmio, řekl Sókratés, ale máš i v tom dobře a také ty první předpoklady, i když jsou pro vás hodnověrné, přece by měly být ještě zevrubněji prohlédnuty; a jestliže je náležitě rozeberete, budete, jak myslím, sledovat cestu rozumné úvahy, jak nejvíce je člověku možno takové sledování; a jestliže se stane toto samé jasným, nic už nebudete hledat dále.

Máš pravdu.

Ale toto zasluhuje úvahy, mužové, řekl Sókratés, že je-li vskutku duše nesmrtelná, vyžaduje péče, a to netoliko pro tento čas, po který trvá takřečené žití, nýbrž pro všechen, a bylo by to tedy takto, jak se zdá, hrozné nebezpečí, jestliže ji člověk zanedbá. Neboť kdyby byla smrt odloučením ode všeho, byla by to výhoda pro lidi zlé, že by se smrtí zbavili zároveň i těla i spolu s duší své špatnosti; takto však, když je zřejmo, že je

nesmrtelná, není pro ni asi žádného jiného uniknutí ani záchrany od zlého nežli to, aby se stala co nejlepší a nejrozumnější. Vždyť když jde duše do Hádu, nebere s sebou nic jiného kromě svého vzdělání a své výchovy, kteréž věci podle vypravování zemřelému také nejvíce prospívají nebo škodí hned na začátku cesty na onen svět. Vypravuje se tak, že každého, když zemře, jeho vlastní daimón, kterému byl přidělen zaživa, se snaží vésti na to jisté místo, na kterém se musí shromáždění podrobit soudu a pak se ubírat do Hádu s oním vůdcem, kterému je uloženo dovésti zemřelé odsud na onen svět. Když pak se jim tam dostane, čeho se jim má[104] dostat, a když tam pobudou tak dlouho, jak je třeba, jiný vůdce je dopravuje zase sem, a to v mnohých a dlouhých obdobích času. Jest pak tedy ta cesta jiná, než jak praví Aischylův Télefos;[105] onen totiž tvrdí, že do Hádu vede jednoduchá cesta, ale ta, jak vidím, není ani jednoduchá ani jedna. Neboť pak by ani nebylo potřebí vůdců; vždyť by nikdo nikam nemohl zabloudit, kdyby byla jedna cesta. Takto však se podobá pravdě, že má mnoho odboček a křižovatek; svědectvím pro to mi jsou oběti a obřady u nás obvyklé. Tu pak duše spořádaná a rozumná následuje svého vůdce a není neznalá toho, co se děje; která se však chtivě drží svého těla, ta, jak jsem řekl výše, dlouhý čas kolem něho roztoužena těká i kolem viditelného místa, mnoho se vzpírá a mnoho vytrpí, až konečně násilím a stěží je od ustanoveného daimona odváděna pryč. Když pak přijde, kam přicházejí i ostatní, jestliže to je duše neočištěná a udělala něco nečistého – buď že se dopustila nespravedlivých vražd nebo spáchala nějaké jiné takové věci, které jsou těmto příbuzné a jsou činy příbuzných duší –, té se každý vyhýbá a straní se jí a nikdo jí nechce být ani společníkem cesty ani vůdcem, nýbrž sama bloudí, stíhána všemi nesnázemi, až se naplní jisté časy, po jejichž příchodu je nutností zanášena do příbytku pro ni vhodného. Avšak duše, která prošla životem čistě a spořádaně a které se dostalo bohů za společníky a vůdce, každá se usadí na místě jí příslušném.

Jsou pak mnohá podivuhodná místa na zemi, a země sama není ani taková ani tak veliká, jak míní ti, kteří mají zvyk o ní vykládati; takového přesvědčení jsem já od kohosi nabyl.[106]

d Tu řekl Simmias: Jak to myslíš, Sókrate? O zemi jsem totiž i já sám už mnoho slyšel, avšak ne tohle, na čem se zakládá tvé přesvědčení; proto bych to rád slyšel.

Však k tomu není, Simmio, jak se mi zdá, potřebí Glaukova umění,[107] abych ti vyložil, co to je; ale že to je pravda, to je zřejmě těžší a přesahuje Glaukovo umění. Jednak bych snad já ani nebyl s to, jednak, i kdybych to dovedl, zdá se mi, Simmio, že můj život už nestačí na délku toho výkladu. Avšak nic mi
e nebrání, abych pověděl, jaká je podle mého přesvědčení podoba země a jaká jsou na ní místa.

Však i to stačí, řekl Simmias.

Jsem tedy přesvědčen, pravil Sókratés, že za prvé, je-li země uprostřed nebe a je-li kulatá, nic nepotřebuje ani vzduchu, aby
109 nespadla, ani žádné jiné takové přírodní síly, nýbrž všestranná podobnost nebe sobě samému a rovnovážnost samé země stačí ji držet; neboť rovnovážná věc položená ve středu něčeho stejnorodého nemá ani dost málo se kam naklonit, nýbrž je v stejné poloze a trvá bez úchylky. To je tedy, řekl, první věc, o které jsem přesvědčen.

A správně, řekl Simmias.

Dále pak, že to je cosi převelikého a že my všichni, od řeky Fasidu až po Hérakleovy sloupy,[108] obýváme jen zcela malou
b část, bydlíce kolem moře[109] jako mravenci nebo žáby kolem močálu, a jinde že obývá mnoho jiných lidí mnoho takových míst. Neboť všude po celé zemi je mnoho dutin, rozmanité podoby i velikosti, do kterých se stekla voda, mlha i vzduch; ale země sama leží čistá v čistém nebi, v kterém jsou také hvězdy,
c a které nazývají mnozí z těch, kteří mají zvyk mluviti o takovýchto věcech, aithérem; jeho sedlinou jsou tyto látky a stále se stékají do dutin země. A tu my nepozorujeme, že bydlíme v jejích dutinách, a domníváme se, že bydlíme nahoře na zemi,

jako kdyby někdo bydlil uprostřed hlubiny moře a domníval se, že bydlí na jeho povrchu, a vida skrze vodu slunce i jiné hvězdy pokládal by moře za nebe; neboť pro svou nehybnost a slabost by se nikdy nedostal na povrch moře a nikdy by neu- d viděl, vynořiv se a zdvihnuv hlavu z moře na tato zdejší místa, oč jsou čistší a krásnější nežli ta místa u nich, ani by to neuslyšel od někoho jiného, kdo to sám spatřil. Totéž se děje i s námi; bydlíce totiž v jakési dutině země domníváme se, že bydlíme na jejím povrchu, a nazýváme vzduch nebem, myslíce, že tímto zdánlivým nebem chodí hvězdy. Avšak příčina je tu tatáž, že totiž pro svou slabost a nehybnost nejsme s to, e abychom pronikli až na konec ovzduší. Neboť kdyby někdo došel na jeho vrchol nebo kdyby dostal křídla a doletěl tam, spatřil by zdvihnuv hlavu – jako zde ryby zdvihajíce hlavy z moře vidí, co je zde, tak by i on spatřil, co je tam; a kdyby jeho přirozenost byla schopna snésti to dívání, poznal by, že tam je to pravé nebe i opravdové světlo i pravá země. Neboť 110 tato země i tyto kameny a veškeren zdejší prostor, všechno to je zkaženo a vyžráno, jako bývají věci v moři vyžrány od mořské vody; a v moři se ani nerodí nic, co by stálo za řeč, ani tam není zkrátka nic dokonalého, nýbrž jen výmoly, písek, nesmírná bláta i močály, kdekoli je také země, věci, které ani dost málo nejsou hodny, aby byly srovnávány s krásami u nás. Avšak ony věci nahoře zase ještě mnohem více vynikají, jak by se ukázalo, nad věci u nás. Jestliže pak je vskutku vhodné b vypravovat mýtus, stojí za to poslechnouti, Simmio, jaké jsou ty pozemské věci pod nebem.

Věru, Sókrate, řekl Simmias, my bychom rádi poslechli to vypravování.

Vykládá se tedy, příteli, nejprve že země sama, kdyby se na ni někdo díval shora, je napohled taková, jako jsou míče z dvanácti kůží,[110] pestrá, rozrůzněná barvami; zdejší barvy, jichž užívají malíři, jsou jakoby jejich vzorky. Avšak tam je celá c země z takových barev, a ještě z mnohem jasnějších a čistších,

než jsou tyto. Jedna část je totiž nachová a podivuhodné krásy,[111] druhá zlatistá, jiná, která je bílá, bělejší nad křídu nebo sníh; a stejně tak se skládá i z ostatních barev, a ještě z více a krásnějších, než které jsme my kdy viděli. Neboť i samy tyto její dutiny, jsouce naplněny vodou a vzduchem, dá-
d vají jakýsi vzhled barvy, lesknouce se v rozmanitosti ostatních barev, takže se zraku jeví jakási jednotná její podoba se souvislou pestrostí. Taková je ta země a na ní rostou obdobné rostliny, stromy, květy i plodiny; a stejně tak mají také i hory a kameny v témž poměru krásnější hladkost i průzračnost i barvy; také zdejší kameny, ceněné jako drahokamy, jsou jejich částicemi, karneol, jaspis, smaragd a všechny takové,
e avšak tam je všechno bez výjimky takové a ještě krásnější. Příčina toho je to, že tamty kameny jsou čisté a ne vyhlodané ani zkažené puchřením a slaností jako ty zdejší, od látek, které se sem stékají, jež i kamenům i zemi a také živokům i rostlinám způsobují ošklivosti a nemoci. Tím vším je ta skutečná země vyzdobena a ještě zlatem i stříbrem a také jinými takovými
111 věcmi. Neboť všechno to je v přírodě vidět, protože toho je mnoho, ve velkých kusech a všude na zemi, takže je země se svým vzhledem podívanou šťastných diváků. Dále jsou na ní četní jiní živokové a také lidé; jedni bydlí ve vnitrozemí, jiní kolem vzduchu jako my kolem moře, jiní pak na ostrovech, které jsou u pevniny a které obtéká vzduch. Jedním slovem, co je nám pro naše potřeby voda a moře, to je tam vzduch, a co nám je vzduch,
b to je pro tamty aithér. Podnebí má u nich takovou povahu, že jsou bez nemocí a mají mnohem delší život nežli ti zde; také zrakem, sluchem, rozumností a všemi takovými schopnostmi se od nás liší stejnou měrou, jako se liší co do čistoty vzduch od vody a aithér od vzduchu. Také mají ovšem háje a svatyně bohů, v nichž jsou
c bozi vskutku obyvateli, a dostává se jim i hlasů a věšteb a smyslového vnímání bohů a těmito způsoby se mohou s bohy stýkati;[112] Slunce, Měsíc i hvězdy jsou od nich viděny takové, jaké skutečně jsou, a k tomu se přidružuje i jiná blaženost.

A takováto prý je přirozenost země jako celku i věcí kolem ní. Na ní pak jsou vytvořena jednotlivými jejími dutinami kruhem po celém jejím rozsahu četná místa, některá hlubší a otevřenější, nežli je místo, na kterém my obýváme, jiná pak jsou sice hlubší, ale mají menší otvor nežli naše bydliště, některá pak mají menší hloubku, nežli je zde, a jsou širší. d
Všechna tato místa jsou pod zemí mezi sebou spojena průkopy na mnoha stranách, užšími i širšími, a mají průchody, kudy teče hojně vody z jedněch do druhých jako do měsidel;[113] i stále tekoucí řeky, nesmírně veliké, podzemní, s vodami teplými i studenými, také mnoho ohně a veliké ohnivé řeky, i mnoho řek s tekutým blátem, i čistším i bahnitějším, jako na e
Sicílii tekou před lávou blátivé řeky a pak láva sama. Těmito pak se zaplňují jednotlivá místa, podle toho, jak se kdy v každém vyskytne to proudění. A tímto vším pohybuje nahoru a dolů jakoby nějaká podzemní houpačka; že pak tato houpačka jest, má asi takovouto přirozenou příčinu. Jedním z těch otvorů země, který je i jinak největší, je provrtána celá země naveskrz, tím, o kterém mluví Homér,[114] když praví 112

v nesmírnou hloub, kde propasti tůň je nejhlubší ze všech,

jejž jinde on sám i mnozí jiní básníci nazývají Tartarem. Do této propasti se všechny řeky stékají a z ní zase vytékají; každá pak nabývá takových vlastností, jako má země, kterou protéká. A příčina toho, že všechny tekuté vody odsud vytékají a sem vtékají, je ta, že tento vlhký živel nemá ani dna ani základu. Houpe se tedy a vlní nahoru a dolů, a totéž dělá i vzduch i po- b
větří vůkol ní; neboť ji následuje, i když se vrhne na onu stranu země i když se vrátí na tuto,[115] a jako se při dýchání plynoucí dech pokaždé vydechuje a vdechuje, tak i tam vzduch houpající se spolu s vodou způsobuje při vcházení i při vycházení hrozné a nesmírné větry. Kdykoli tedy ustoupí voda do místa, kterému se říká dolní,[116] vtéká zemí do oblasti tamtěch proudů c
a naplňuje ji,[117] jako se děje při vážení vody; kdykoli pak zase

odtamtud ustoupí a přižene se sem, naplňuje opět zdejší oblast. Naplněné proudy tekou koryty i zemí, a jak tak každý přichází na místa, na která si prorazil cestu, vytvářejí moře, jezera, řeky a zřídla. Odtud se pak zase ponořují nazpět pod zemi, a když
d projdou různými místy, jedny delšími a četnějšími, druhé méně četnými a kratšími, opět vpadají do Tartaru, a to jedny o mnoho níže, nežli kde byly váženy, druhé o málo; ale všechny vtékají dole pod místem výtoku, a to některé na protější straně, nežli kde vyrazily, některé pak na téže. Jsou pak i takové, které obejdou úplně kolem dokola, a když se ovinou jednou nebo i vícekrát kolem země jako hadi, spustí se co možná hluboko
e a tam se opět vlévají. Jest pak možné se spouštěti z obou stran až ke středu, a dále ne, neboť pro obojí proudy jsou obě strany od středu stoupáním.

Jest pak tu mnoho velikých a rozmanitých tekoucích vod; avšak v tom množství jsou mezi jinými jisté čtyři toky, z nichž největší a tekoucí kolem dokola na samém obvodu je takřečený Ókeanos, naproti němu a v opačném směru tekoucí Acherón; tento protéká rozličnými pustými místy a teče zvláště i pod
113 zemí a přichází do jezera Acherontského, kam přicházejí duše většiny zemřelých lidí, a když tam pobudou jistou usouzenou dobu, jedny delší, jiné kratší, opět jsou vysílány k rození živých tvorů. Třetí řeka vyvěrá uprostřed mezi těmito a blízko svého počátku padá do rozsáhlého místa hořícího velikým ohněm a tvoří jezero větší našeho moře, v němž se vaří voda
b a bláto; odtamtud jde kolem, kalná a blátivá, a zatáčejíc se kolem země přichází na různá místa a také k okraji Acherontského jezera, aniž se směšuje s jeho vodou; po mnohých zatáčkách pod zemí vpadá do dolejší části Tartaru. To je řeka, kterou nazývají Pyriflegethón;[118] kdekoli se na zemi vychrlují proudy lávy, jsou to její odtržky. A naproti této zase vpadá čtvrtá řeka nejprve do místa hrozného a divokého, jak se
c vypravuje, které má celé barvu jako lazur; říkají mu Styžské a jezeru, které tvoří ta řeka, jež do něho vtéká, Styx.[119] Když

pak tam vpadne a nabude v jeho vodě hroznych sil, vnoří se pod zemi a oklikami teče proti Pyriflegethontu a setkává se s ním v jezeře Acherontském z opačné strany. Ani její voda se nesměšuje s žádnou jinou, nýbrž i ona, když obejde kolem dokola, vpadá do Tartaru naproti Pyriflegethontu; jméno této řeky jest, jak praví básníci, Kókytos.

Takové je přírodní ustrojení těch věcí. Když přijdou zemřelí d
na místo, kam každého přivádí jeho daimón, nejprve se podrobí soudu, a to i ti, kteří prožili život krásně a zbožně, i ti, kteří ne. A o kterých se uzná, že žili prostředně, odeberou se k Acherontu, vsednou na lodi pro ně určené a na těch přicházejí k jezeru. Tam přebývají, a jestliže se někdo něčím provinil, očišťujíce se snášením trestů za svá provinění zbavují se svých vin, za dobré e
pak činy dostávají odměny, každý podle své zásluhy. O kterých se však uzná, že jsou pro velikost svých hříchů nevyléčitelní, buď že spáchali mnoho velikých svatokrádeží nebo mnoho nespravedlivých a nezákonných vražd nebo jiné takové věci, ty vrhá sudba jim příslušná do Tartaru, odkud již nikdy nevycházejí. O kterých pak se uzná, že se dopustili sice velikých, ale vyléčitelných hříchů, jako že v návalu hněvu spáchali nějaké násilí na otci nebo na matce, a ostatní život prožijí v lítosti, nebo kteří nějakým jiným takovým způsobem zabijí člověka, pro ty je sice 114
nutno, aby byli svrženi do Tartaru, ale když tam jsou svrženi a rok tam pobudou, vlna je vyvrhuje, a to vrahy dolů do Kókytu, násilníky proti otci a proti matce do Pyriflegethontu. Když se pak jsouce unášeni dostanou k jezeru Acherontskému, tu křičí a volají, jedni ty, které zabili, druzí ty, kterým učinili násilí, a potom je prosí a žádají, aby je nechali vystoupit na jezero a aby je přijali. b
Jestliže je uprosí, vystupují a přestává jim jejich utrpení; pakli ne, jsou unášeni znova do Tartaru a odtamtud zase do těch řek a to se s nimi děje bez přestání, dokud neuprosí těch, kterým ublížili; neboť tento trest jim byl uložen od soudců. O kterých se však uzná, že vedli život vynikajícím způsobem zbožný, to jsou ti, kteří jsou od těchto podzemních míst jakoby od žalářů osvobozováni

c a zprošťováni, kteří přicházejí vzhůru do čistého obydlí a usazují se na oné skutečné zemi. Z těchto pak samých ti, kteří se dokonale očistili filosofií, žijí pro všechen potomní čas naprosto bez těl a přicházejí do příbytků ještě krásnějších, než jsou tyto, jež vylíčiti ani není snadné, ani k tomu není v přítomné době dostatečný čas.

Nuže, pro tyto věci, které jsme vyložili, Simmio, má člověk udělat všechno, aby se v tomto životě stal účasten ctnosti a moudrosti; krásná je zajisté cena a naděje veliká.

d Že se tyto věci mají zrovna tak, jak jsem já vyložil, to rozhodně tvrdit nesluší člověku majícímu rozum. Že však je buď toto nebo něco takového, pokud jde o naše duše a jejich příbytky, když je nesmrtelnost duše patrná, to podle mého zdání sluší tvrdit a stojí za to, aby člověk mající takové mínění se odvážil nebezpečí – vždyť je krásné to nebezpečí –, a je třeba užívat takových myšlenek pro sebe jako zaříkávání; proto také já již hodně dlouho prodlévám v tomto líčení. Nuže tedy z těchto důvodů má být bez obavy o svou duši ten člověk, který se v tomto svém životě odvrátil od jiných slastí, slastí těla
e a jeho zdobení, jakožto věcí cizích, o nichž nabyl mínění, že působí spíše něco opačného, který však měl vážný zájem o slasti související s nabýváním vědění, který vyzdobil svou duši ne cizími, nýbrž jejími vlastními ozdobami, uměřeností, spravedlností, statečností, svobodou a pravdou, a takto čeká na
115 cestu do Hádu, aby se na ni vydal, až ho sudba bude volati.[120] Vy arci, Simmio a Kebéte i vy ostatní, budete se tam ubírat jeden po druhém až někdy později; ale mne již nyní volá *neodvratná sudba*, jak by řekl tragik, a skoro již mám čas jít se vykoupat; myslím totiž, že je lépe, abych se vykoupal, nežli vypiji jed, a nedělal ženám práci s umýváním mé mrtvoly.

Po těchto slovech řekl Kritón: Budiž, Sókrate; ale co ukládáš
b těmhle zde nebo mně buď stran svých dětí nebo stran něčeho jiného, abychom ti udělali, čím bychom ti nejlépe posloužili?

Co stále mluvím, Kritóne, nic nového: že když budete pečovati sami o sebe, posloužíte svým jednáním i mně i mé rodině i sobě samým, i když to hned nyní neslíbíte; pakli však nebudete pečovat sami o sebe a nebudete chtít následovat jakoby ve stopách to, co bylo nyní řečeno i co bylo řečeno dříve, a podle toho žít, nebude nic platno, ani jestliže hned teď mi dáte mnoho a silných slibů.

O to se tedy vynasnažíme, řekl Kritón, abychom tak dělali; c a jakým způsobem tě máme pohřbít?

Jak budete chtít, jen jestli mě dostanete a neuteču vám. Tu se tiše zasmál a pohlédnuv na nás řekl: Nemohu, mužové, přesvědčit Kritóna, že já jsem tenhle Sókratés, který nyní rozmlouvá a pořádá každou jednotlivou myšlenku hovoru, nýbrž se domnívá, že jsem onen, kterého zakrátko uvidí mrtvého, a tu se ptá, jak mě má pohřbít. Co však já už dlouho d obšírně vykládám, že až vypiji jed, již u vás nezůstanu, nýbrž odejdu pryč tam do jakýchsi radostí blažených duší, to mu, myslím, mluvím nadarmo, jako bych chtěl jen těšit vás a zároveň i sebe. Zaručte se tedy za mne u Kritóna opačnou zárukou, než kterou se on zaručoval u soudců.[121] On totiž ujišťoval, že zůstanu; ale vy se zaručte, že tu nezůstanu, až umřu, nýbrž že odejdu pryč, aby to Kritón snáze nesl, když by e viděl mé tělo buď spalovati nebo zakopávati, aby se nade mnou nerozčiloval, že hrozně trpím, a aby při pohřbu neříkal, že buď vystavuje Sókrata nebo vynáší nebo zakopává. Neboť dobře věz, Kritóne, že nesprávně mluviti není jen chyba proti řeči samé, nýbrž i způsobuje cosi zlého duším. Ne, je třeba se nebát a říkat, že se pohřbívá mé tělo, a pohřbít je tak, jak ti to bude milé a jak by se to podle tvého mínění nejvíce shodovalo s platným obyčejem. 116

Po této řeči Sókratés vstal a šel do jakési místnosti, aby se tam umyl, a Kritón šel s ním; nám pak řekl, abychom počkali. Čekali jsme tedy a rozmlouvali sami mezi sebou o tom, co se mluvilo, a zkoumali to; hned zase jsme rozjímali, jak veliké

neštěstí nás stihlo, soudíce, že budeme od té doby žíti osiřelí, zrovna tak jako bychom pozbyli otce. Když pak se umyl, byly
b k němu přivedeny jeho děti – měl dva malé chlapce a jednoho velkého – a také přišly příbuzné ženy; promluvil s nimi před Kritónem a uložil jim, co chtěl, potom kázal ženám a dětem odejíti a sám přišel k nám. A bylo již blízko západu slunce, neboť strávil dlouhý čas tam uvnitř. Když přišel, posadil se umyt a potom již mnoho s námi nemluvil. A přišel zřízenec jedenácti a stanuv vedle něho pravil: Sókrate, od tebe se mi
c nestane, co se mi stává od jiných, že se na mne zlobí a proklínají mě, když je na rozkaz úřadu vybídnu vypít jed. Ale tebe jsem já i jinak poznal v tomto čase jako nejhodnějšího a nejvlídnějšího a nejlepšího muže ze všech, co sem kdy přišli, a také nyní dobře vím, že se nehněváš na mne, nýbrž na ty – vždyť znáš, kdo tím jsou vinni. Nyní tedy – vždyť víš, co jsem ti přišel říci – měj se dobře a pokoušej se co nejsnáze nésti, co je nutné. A přitom zaslzel a obrátiv se odcházel.

d A Sókratés pohleděv na něj řekl: I ty se měj dobře a já to udělám. A zároveň řekl nám: Jak slušný je ten člověk! Po celý ten čas ke mně přicházel a leckdy se mnou hovořil a byl velmi milý; a nyní jak ušlechtile pro mne pláče! Nuže tedy, Kritóne, poslechněme ho a ať někdo přinese ten jed, je-li utřen; pakli ne, ať jej ten člověk utře.

e A Kritón řekl: Ale, Sókrate, já myslím, že na horách je ještě slunce a že ještě nezapadlo. A také vím, že i jiní pijí velmi pozdě potom, co dostanou rozkaz; napřed se ještě dobře najedí a napijí a někteří si i dopřejí styku s tím, po kom právě touží. Jen nic nespěchej, neboť ještě je čas!

A Sókratés řekl: Není divu, Kritóne, že dělají tyhle věci ti, o kterých mluvíš – myslí totiž, že z toho mají zisk, když to udělají –, a také není divu, že já to neudělám; neboť myslím, že když
117 vypiji jed o něco později, nebudu z toho mít nic jiného, než že se stanu směšným sám u sebe, že lpím na životě a šetřím ho, když už žádný nezbývá. Než jdi, poslechni, jak já pravím.

A Kritón po těch slovech pokynul sluhovi stojícímu nablízku. A sluha vyšel ven a dlouhý čas se tam zdržev přišel spolu s tím, který měl dáti jed, a ten jej nesl utřený v číši. Sókratés spatřiv toho člověka řekl: Nuže, příteli, ty jsi přece znalec těchhle věcí, co se má dělat?

Nic jiného, odpověděl, než vypít to a pak se procházet, až se ti dostane do nohou těžkost, potom si lehnout; a tak to bude už b samo působit. A zároveň podal číši Sókratovi.

A ten ji vzal a zcela klidně, Echekrate – nic se nezachvěl a nezměnil ani barvy ani rysů obličeje, nýbrž jak měl ve zvyku upřel své velké oči[122] na toho člověka a pravil: Co říkáš, jak je to s tímhle nápojem, když se chce někomu ulít za oběť? Smí se to, nebo ne?

Jen tolik, Sókrate, třeme, kolik si myslíme, že náleží vypít.

Rozumím, řekl Sókratés; ale pomodlit se k bohům, to smím i musím, aby to přestěhování odsud na onen svět bylo šťastné; c za to se také modlím a nechť se tak stane! A zároveň s těmito slovy dal číši k ústům a zcela lehce i klidně ji vypil. A z nás mnozí až potud dosti dobře dovedli se zdržovati, aby neslzeli, ale jak jsme uviděli, že pije a vypil, již to nebylo možno; přemohlo mě to a mně samému proudem tekly slzy, takže zahaliv si obličej plakal jsem sám nad sebou – nad ním jistě ne, nýbrž nad svým vlastním osudem, jakého přítele to jsem zbaven. Kritón ještě přede mnou, když nemohl zadržeti slz, vstal a odešel. d Apollodóros již dříve bez ustání slzel, tehdy však se dal do takového nářku, z hoře a rozčilení, že nebylo mezi přítomnými nikoho, komu by nebylo pukalo srdce, kromě samého Sókrata.

A ten řekl: Co to děláte, bláhoví! Vždyť jsem hlavně právě proto poslal ženy pryč, aby nedělaly takové zbytečné věci; vždyť jsem slýchal, že se má umírat v tichu. Nuže zachovejte klid a buďte silni!

A my jsme se po těch slovech zastyděli a zdrželi jsme se e pláče. On pak se procházel, a když, jak řekl, cítil tíhu v nohou, lehl si naznak – tak totiž mu poručil ten člověk – a tento, který

mu podal jed, dotýkaje se ho po chvílích zkoušel mu nohy dole i nahoře a pak stisknuv mu silně chodidlo ptal se, zdali to cítí;
118 on řekl, že ne. A potom zase lýtka; a takto postupuje vzhůru ukazoval nám, že chladne a tuhne. A sám se ho dotýkal a řekl, že až se mu to dostane k srdci, tehdy že skoná.

Tu mu již chladlo tělo tak asi kolem života; on se odkryl – ležel totiž přikryt – a řekl – to byla jeho poslední slova: Kritóne, Asklépiovi jsme dlužni kohouta;[123] dejte mu ho a nezapomeňte!

Ano, stane se tak, řekl Kritón, ale hleď, zdali chceš říci ještě něco jiného.

Na tuto Kritónovu otázku již nic neodpověděl, ale po krátké chvíli sebou škubl a ten člověk ho odkryl a on měl oči obrácený v sloup; spatřiv to Kritón zavřel mu ústa i oči.

Takto nám, Echekrate, skonal náš přítel, muž, mohli bychom říci, ze všech lidí své doby, které jsme poznali, nejlepší a vůbec nejrozumnější a nejspravedlivější.

Kratylos